

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**REVIDIRANJE OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV
PODJETJA S Poudarkom NA KAPITALU**

Ljubljana, november 2001

ANA OMLADIČ

IZJAVA

Študentka Ana Omladič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Slavke Kavčič in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 14. 11. 2001

Podpis:

KAZALO

1	UVOD	1
2	OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	2
2.1	KAPITAL	2
2.1.1	DELITEV KAPITALA	3
2.1.2	OSNOVNI KAPITAL	3
2.1.3	KAPITALSKA REZERVA (VPLAČANI PRESEŽEK KAPITALA)	5
2.1.4	REZERVE IZ DOBIČKA (REZERVE)	6
2.1.5	PRENESENI ČISTI DOBIČEK ALI PRENESENA IZGUBA PREJŠNJIH LET	7
2.1.6	PREVREDNOTEVALNI POPRAVEK KAPITALA (REVALORIZACIJSKI POPRAVEK KAPITALA)	8
2.1.7	PREDHODNO ŠE NERAZDELJENI ČISTI DOBIČEK ALI ČISTA IZGUBA POSLOVNEGA LETA (NERAZDELJENI ČISTI DOBIČEK ALI IZGUBA POSLOVNEGA LETA)	9
2.2	DOLGOVI (OBVEZNOSTI DO TUJIH VIROV SREDSTEV)	9
2.2.1	DOLGOROČNI DOLGOVI (DOLGOROČNE OBVEZNOSTI)	11
2.2.3	KRATKOROČNI DOLGOVI (KRATKOROČNE OBVEZNOSTI)	13
2.3	DOLGOROČNE IN KRATKOROČNE PASIVNE (UDOLGOVLJENE) ČASOVNE RAZMEJITVE	14
2.3.1	DOLGOROČNE REZERVACIJE	14
2.3.2	KRATKOROČNE PASIVNE (UDOLGOVLJENE) ČASOVNE RAZMEJITVE	16
3	OSNOVNI POJMI O REVIDIRANJU	17
3.1	REVIDIRANJE V SLOVENIJI	18
4	SPLOŠNI POSTOPKI REVIDIRANJA	19
4.1	REVIZIJSKI CILJI	20
4.2	REVIZIJSKI POSTOPKI	21
4.3	NAČRTOVANJE REVIZIJE	22
4.4	OCENITEV UČINKOVITOSTI DELOVANJA NOTRANJNH KOTROL	23
4.5	VSEBINSKI PREIZKUS PODATKOV	24
4.6	ZAKLJUČEK REVIZIJE Z IZDAJO REVIZIJSKEGA POROČILA	24
5	REVIDIRANJE OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	24
5.1	REVIDIRANJE KAPITALA	24
5.1.1	REVIZIJSKI POSTOPKI ZA PREVERJANJE URADNIH TRDITEV NA KONTIH KAPITALA	27
5.1.1.1	OBSTOJ IN POJAVITEV	27
5.1.1.2	PRAVICE IN DOLŽNOSTI	28
5.1.1.3	DOGAJANJE	28
5.1.1.4	POPOLNOST	29
5.1.1.5	VREDNOTENJE	29
5.1.1.6	MERJENJE	30
5.1.1.7	PREDSTAVITEV IN RAZKRITJE	30
5.1.2	PREIZKUS DELOVANJA NOTRANJNH KONTROL IN PREIZKUSI PODATKOV	31
5.2	REVIDIRANJE OBVEZNOSTI DO TUJIH VIROV SREDSTEV OZIROMA REVIDIRANJE DOLGOV	32
5.3	REVIDIRANJE DOLGOROČNIH IN KRATKOROČNIH PASIVNIH (UDOLGOVLJENIH) ČASOVNIH RAZMEJITEV	36
6	SKLEP	38
7	LITERATURA	40
8	VIRI	42

1 UVOD

Računovodstvo je glavna informacijska funkcija podjetja¹, ki spremlja vse poslovne dogodke z vplivom na sredstva in obveznosti do virov sredstev, stroške, odhodke, prihodke in poslovni izid. Računovodski izkazi so za podjetje izjemno pomembni, saj dajejo informacije o finančnem položaju, uspešnosti in spremembah finančnega položaja podjetja. Tako se varujejo interesi zunanjih uporabnikov, predvsem lastnikov in upnikov, ki nimajo neomejenega dostopa do obširnejših informacij o podjetju, da bi lahko na njihovi podlagi sprejemali svoje poslovne odločitve. Temeljno vprašanje, ki si ga ti uporabniki zastavljajo, je, ali so predstavljene informacije v računovodskih izkazih pravilne.

Namen revidiranja računovodskih izkazov in neodvisnega revizijskega poročila je povečati verodostojnost informacij, ki izhajajo iz računovodskih izkazov. Računovodski izkazi podjetja so običajno revidirani kot celota, to pomeni, da se izda enotno revizijsko mnenje za vse računovodske izkaze, vendar lahko revizijo opravimo tudi samo za posamezne računovodske izkaze ali za posamezne kategorije v okviru računovodskih izkazov.

Pri revidiranju obveznosti do virov sredstev je najbolj pomembno revidiranje kapitala. Ta je namreč najpomembnejša kategorija bilance stanja, saj je osnova za delovanje podjetja in se vsaka poslovna sprememba posredno ali neposredno pokaže na kapitalu. Revizorji mu morajo pri revidiranju računovodskih izkazov posvetiti posebno pozornost, kar pomeni, da revidirajo vse z njim neposredno povezane poslovne dogodke. Tako je tudi v tem diplomskem delu poudarek na revidiranju kapitala, za ostale postavke iz obveznosti do virov sredstev pa so navedeni le najpomembnejši postopki revidiranja. Pri dolgovih (pri obveznostih do tujih virov sredstev) je z revizijskega vidika najpomembnejše ugotoviti, ali so dolgovi pravilno ovrednoteni in ali so prikazani v celoti. Pri revidiranju kratkoročnih in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev pa je pomembno, da so le-te izkazane v realnih zneskih.

Diplomsko delo je razdeljeno na štiri vsebinske sklope: v prvem so opredeljene vse postavke obveznosti do virov sredstev, v drugem sklopu so predstavljeni pomen revizije in revidiranja računovodskih izkazov, v tretjem sklopu cilji in splošni postopki revidiranja, v četrtem vsebinskem sklopu pa so bolj natančno opisani postopki revidiranja kapitala in ostalih postavk obveznosti do virov sredstev.

Opozoriti moram, da so v nastajanju novi slovenski računovodski standardi, ki naj bi se predvidoma začeli uporabljati 1. januarja 2002. Ker pa so stari računovodski standardi še vedno v veljavi, se pri pisanju naslanjam na njih, ob tem pa poudarjam tudi nekatere bistvene spremembe, ki jih uvajajo novi standardi.

¹ Različni akti in gradiva uporabljajo v tem in sorodnih pomenih različne pojme: organizacija, podjetje, gospodarska družba, poslovni sistem. Med temi pojmi je pomensko najširši pojem organizacija, medem ko se v tem delu omejujem na podjetje, kot izhaja že iz samega naslova dela. Zato v delu ves čas uporabljam termin podjetje, tudi kadar opisujem pojave, predpise ali postopke, ki veljajo za vse organizacije. Druge termine uporabljam le, kadar gre za dobesedne citate.

2 OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV

Obveznosti do virov sredstev odražajo razmerja podjetja do drugih pravnih in fizičnih oseb kakor tudi do lastnikov podjetja. Poleg obveznosti do upnikov in do lastnikov štejemo mednje še po osebah nerazporejene obveznosti med dolgoročnimi rezervacijami in kratkoročnimi pasivnimi (udolgovljenimi) časovnimi razmejitvami.

V bilanci stanja obveznosti do virov sredstev kažejo stanje financiranja podjetja iz finančnega zornega kota (Slovenski računovodski standardi, 1997). Obveznosti do virov sredstev delimo na: kapital, dolgoročne rezervacije, dolgoročne finančne dolgove (dolgoročne obveznosti iz financiranja), dolgoročne poslovne dolgove (dolgoročne obveznosti iz poslovanja), kratkoročne finančne dolgove (kratkoročne obveznosti iz financiranja), kratkoročne poslovne dolgove (kratkoročne obveznosti iz poslovanja) in pasivne (udolgovljene) časovne razmejitve.

Podjetje ima obveznosti do vseh virov. Skrbeti mora, da lastni viri (kapital) ne izgubljajo svoje vrednosti in da se kapitalizirajo, tuje vire oz. dolgove pa mora vračati. Razlika med dolgom in kapitalom je, da ima dolg določeno obrestno mero in zahteva plačilo na določen dan v prihodnosti. Kapital ni nikoli odplačan, ko je enkrat vložen, ostane za vselej v podjetju. Donosnost oziroma dividenda je odvisna od tega, kako uspešno je podjetje. Individualni delničarji lahko svoje delnice prodajo na sekundarnem trgu kapitala in si tako povrnejo vložena sredstva (Sneyd, 1994, str. 2).

2.1 KAPITAL

Kapital je najpomembnejša kategorija bilance stanja, saj je osnova za delovanje podjetja. Vsaka poslovna sprememba se posredno ali neposredno pokaže na kapitalu.

V bilanci stanja so tri velike skupine: sredstva, dolgovi in kapital. Vrednost celotnega kapitala je enaka razliki med sredstvi podjetja in njegovimi dolgovi, to pomeni, da kapital izraža lastniško financiranje podjetja. Z vidika vlagateljev so to sredstva, ki so jih vložili v podjetje skupaj z zadržanim dobičkom, z vidika podjetja pa obveznost do lastnikov, ki je ni mogoče obravnavati kot dolg (Needles, Powers, 1998, str. 18). Kapital je torej obveznost do lastnikov, ki zapade v plačilo le, če podjetje preneha delovati ali če se sprejme sklep o zmanjšanju kapitala zaradi zmanjšanja njegovega delovanja. Znesek, s katerim je celotni kapital podjetja izkazan v bilanci stanja, pa je odvisen od vrednotenja sredstev in dolgov.

Kapital lahko pojmujeemo z dveh vidikov: s finančnega in s stvarnega. Slovenski računovodski standardi so vpeljali finančno pojmovanje kapitala tako, kot ga pozna Uvod v določbe mednarodnih računovodskih standardov.

S finančnim pojmovanjem kapitala razumemo kapital, ki je enak čistim sredstvom ali čistemu premoženju podjetja. Ohranjanje finančnega kapitala pomeni, da podjetje ustvari dobiček samo takrat, kadar je v denarju izražen znesek čistega premoženja na koncu obračunskega obdobja večji od v denarju izraženega zneska čistega premoženja na začetku obračunskega obdobja po

odštetju vseh izplačil kapitala lastnikom oziroma novih vplačil v kapital v obračunskem obdobju. Ohranjanje finančno pojmovanega kapitala se lahko meri bodisi v nominalnih denarnih enotah bodisi v enotah nespremenjene kupne moči (Slovenski računovodski standardi, 1997).

2.1.1 DELITEV KAPITALA

Celotni kapital podjetja se po starih računovodskih standardih obvezno razčlenjuje na: osnovni kapital, vplačani presežek kapitala, rezerve, preneseni čisti dobiček ali izgubo prejšnjih let, revalorizacijski popravek kapitala in nerazdeljeni čisti dobiček ali izgubo poslovnega leta. Po osnutkih novih računovodskih standardov kapitalna rezerva nadomesti vplačani presežek kapitala, rezerve iz dobička nadomestijo rezerve, prevrednotevalni popravek kapitala nadomesti revalorizacijski popravek kapitala in predhodno še nerazdeljeni čisti dobiček ali čista izguba poslovnega leta nadomesti nerazdeljeni čisti dobiček ali izgubo poslovnega leta (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 65–66).

Pri proučevanju kapitala je potrebno upoštevati še morebitni postavki popravkov kapitala na aktivni strani bilance stanja. Ti dve postavki sta: odkupljene lastne delnice in nevplačani vpisani kapital. Odkupljene lastne delnice so delnice, ki jih kasneje odkupi njihov izdajatelj, so sestavni del delniškega kapitala, izražen tudi v ustreznih finančnih naložbah podjetja na aktivni strani bilance stanja. Nevplačani vpisani kapital je znesek osnovnega kapitala, ki ga delničarji še niso vplačali. Delnice sodijo med vpisani kapital ne glede na to, ali so vplačane ali ne. Za nevplačane delnice je na aktivni strani bilance stanja oblikovana terjatev do delničarjev (Slovenski računovodski standardi, 1997).

Zaradi prilagajanja slovenskih računovodskih standardov mednarodnim računovodskim standardom uvajajo osnutki novih računovodskih standardov premestitev nevplačanega vpisanega kapitala in odkupljenih lastnih delnic med odbitne postavke v skupini kapitala; prve zmanjšujejo osnovni kapital², druge pa rezerve iz dobička (Turk, 2000, str. 11).

2.1.2 OSNOVNI KAPITAL

Osnovni kapital je tisti del kapitala, ki je nominalno določen v aktu o ustanovitvi. Vplačajo ga lastniki podjetja in je vpisan tudi v ustreznem sodnem registru. Glede na vrsto podjetja lahko osnovni kapital delimo na: delniški kapital (delniška družba), delež v kapitalu (družba z omejeno odgovornostjo) in kapitalno vlogo (družba z enim samim družbenikom). Osnovni delniški kapital se deli na: navadne delnice in prednostne delnice ter glede na posamezne izdaje delnic. Odkupljene lastne delnice se navajajo posebej, ker nanje ni vezana glasovalna pravica, prav tako pa se na lastne delnice ne razporeja dobiček (Slovenski računovodski standardi, 1997).

Osnovni kapital se ne glede na pojavno obliko v poslovnih knjigah vodi v znesku, v katerem je vpisan v sodnem registru v domači valuti. Vsako spremembo osnovnega kapitala pa je treba

² Novi Zakon o gospodarskih družbah vpeljuje pojem *vpoklicani kapital* kot razliko med osnovnim in nevpoklicanim kapitalom.

registrirati na sodišču. Najmanjši določeni znesek osnovnega kapitala za delniško družbo je 6.000.000 tolarjev, za družbo z omejeno odgovornostjo pa 2.100.000 tolarjev (Zakon o gospodarskih družbah, 2001).

Delniška družba in družba z omejeno odgovornostjo odgovarjata upnikom za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem oziroma s kapitalom. Osnovni kapital ima tako še drugi pomen. Je namreč vpisan v sodni register in se praviloma ne spreminja. Tako je najpomembnejše jamstvo upnikom in na neki način tudi njihova zaščita pred dolžniki. Osnovni kapital varuje upnike in jim posredno zagotavlja, da bo podjetje poravnalo svoje obveznosti do njih. Velja, da je verjetnost, da bodo morebitni upniki poplačani, tem večja, čim večje je razmerje med osnovnim kapitalom in dolgovi. Zmanjševanje tega razmerja deluje kot vzvod, ki povečuje morebitne napake posloводства ter tveganja, povzročena s faktorji, kot so nihanje cen ali tehnološko zaostajanje (Bernstein, 1993, str. 149–150).

Osnovni kapital podjetja se po ustanovitvi lahko povečuje ali zmanjšuje, postopki njegovega spreminjanja pa so zaradi varovanja upnikov z Zakonom o gospodarskih družbah natančno določeni. Do povečanja osnovnega kapitala lahko pride na štiri zakonsko urejene načine: z rednim povečanjem osnovnega kapitala, s pogojnim povečanjem osnovnega kapitala, z odobrenim kapitalom in s poenostavljenim povečanjem osnovnega kapitala.

Redno povečanje osnovnega kapitala je možno z novim vpisom delnic (delniška družba), z novimi vplačili deležev v kapitalu (družba z omejeno odgovornostjo) ali z vlogo kapitala (družba z enim samim družbenikom) pod pogojem, da so dotedanji vložki v celoti vplačani. Osnovni kapital je možno povečati tudi s stvarnimi vložki pod pogojem, da vrednost stvarnega vložka ni manjša od nominalnega zneska delnic. Tu je še posebno pomemben pregled enega ali več revizorjev (Odar, 2001a, str. 21–24).

Pogojno povečanje osnovnega kapitala se lahko izvede: če gre za uresničitve pravice imetnikov zamenljivih obveznic do zamenjave za delnice ali prednostne pravice do nakupa novih delnic, ob pripravi na združitev in ob uresničitvi pravice delavcev družbe do novih delnic v zameno za vložek denarnih terjatev, ki jim pripadajo iz udeležbe v dobičku. Tako povečanje osnovnega kapitala spremeni razmerje med delničarji, zato morajo biti vsi postopki zamenjave vnaprej znani. Nominalni znesek pogojno povečanega osnovnega kapitala ne sme preseči polovice osnovnega kapitala, ki obstaja v času, ko se sprejme sklep o pogojnem povečanju kapitala (Odar, 2001a, str. 24–25).

Statut delniške družbe lahko pooblasti upravo najdlje za pet let po vpisu družbe v register, da poveča osnovni kapital do določenega nominalnega zneska (odobreni kapital) z izdajo novih delnic za vložke. Znesek odobrenega kapitala ne sme preseči polovice osnovnega kapitala, ki je obstajal, ko je bilo pooblastilo dano (Odar, 2001a, str. 26–27).

Pri poenostavljenem povečanju osnovnega kapitala gre za povečanje osnovnega kapitala iz sredstev družbe, saj se nekatere kategorije kapitala lahko preoblikujejo v osnovni kapital.

Bilančna vsota se zaradi preoblikovanja posameznih kategorij kapitala ne spremeni, saj gre vsebinsko za povečanje osnovnega kapitala na račun zmanjšanja ostalih sestavin celotnega kapitala, celotni kapital tako ostane nespremenjen, spremeni se le njegova sestava (Odar, 2001a, str. 27–28).

Zakon o gospodarskih družbah pozna tri osnovne vrste zmanjšanja osnovnega kapitala pri delniški družbi, ki je lahko redno, poenostavljeno in z umikom delnic.

Pri rednem zmanjšanju osnovnega kapitala v delniški družbi se ta zmanjša z zmanjšanjem nominalnega zneska delnic ali z združitvijo delnic, če se najmanjši nominalni znesek za delnice ne more več zmanjšati (Turk et al., 1999, str. 268).

Poenostavljeno zmanjšanje osnovnega kapitala pomeni zrcalno sliko poenostavljenega povečanja osnovnega kapitala. Pri tem se sredstva iz osnovnega kapitala prenašajo v sredstva rezerv. Osnovni kapital se lahko zmanjša tudi zaradi izravnave z ugotovljeno manjšo vrednostjo premoženja delniške družbe ali zaradi pokrivanja izgub v delniški družbi. Ta oblika zmanjšanja osnovnega kapitala je zakonsko dopustna le, če se prej sprosti tisti del rezerv, ki presega 10 % po zmanjšanju potrebnega osnovnega kapitala, in če ni razpoložljivega dobička (Turk et al., 1999, str. 270).

Osnovni kapital se lahko zmanjša tudi z umikom delnic. Delniška družba lahko pridobi lastne delnice na podlagi sklepa sodišča o umiku delnic po določbah o zmanjšanju osnovnega kapitala, v nasprotnem pa mora najprej oblikovati sklad za lastne delnice. Umik delnic pomeni, da zmanjšamo osnovni kapital delniške družbe, saj se število delnic zmanjša za umaknjene lastne delnice (Turk et al., 1999, str. 271).

Zmanjšanje osnovnega kapitala v družbi z omejeno odgovornostjo je lahko nominalno ali efektivno. V obeh primerih se vložki družbenikov vrednostno zmanjšajo. S sklepom se določi, ali je zmanjšanje za vse enako ali ne. Nominalno zmanjšanje se opravi bilančno, pri efektivnem zmanjšanju pa se del premoženja, ki pokriva osnovni kapital, sprosti in izplača družbenikom (Turk et al., 1999, str. 248).

Povečanje ali zmanjšanje osnovnega kapitala se vpiše v sodni register. Šele ko je povečanje ali zmanjšanje vpisano v sodni register, se sme tudi knjigovodsko prikazati.

2.1.3 KAPITALSKA REZERVA (VPLAČANI PRESEŽEK KAPITALA)

Novi Zakon o gospodarskih družbah je vpeljal namesto vplačanega presežka kapitala iz prvotnega zakona širši pojem, in sicer kapitalne rezerve (Zakon o gospodarskih družbah, 2001). Vplačani presežek kapitala je sestavni del kapitala, ki se pojavlja pri delniški družbi, ki ob prodaji svojih delnic doseže prodajno ceno, ki presega njihovo nominalno vrednost. Prodaja delnic pod njihovo nominalno vrednostjo ni možna (Porter, Norton, 1998, str. 514–515). Poleg razlike med doseženo ceno in od nje manjšo nazivno vrednostjo delnic, ki so jo vpisali prvi delničarji, šteje-

mo v kapitalsko rezervo tudi zneske, pridobljene pri izdaji zamenljivih obveznic ali obveznic z delniško nakupno opcijo nad nominalnim zneskom obveznic, dodatno vplačane zneske družbenikov za pridobitev dodatnih pravic iz deležev in drugo (Zakon o gospodarskih družbah, 2001).

Pri delniški družbi se vplačani presežek kapitala le redko spreminja, saj se poveča le pri novi izdaji delnic, zmanjša pa se v primerih, ko se osnovni kapital družbe poveča iz njenih sredstev in se zato porabi vplačani presežek kapitala (poenostavljeno povečanje osnovnega kapitala). Vplačani presežek kapitala je vedno povezan z osnovnim kapitalom, zato vplačanega presežka kapitala brez registracije osnovnega kapitala ali njegovega povečanja ni mogoče vplačati (Hieng et al., 2001, str. 108).

Po stališču 19 Slovenskega inštituta za revizijo lahko vplačani presežek kapitala nastane tudi v družbi z omejeno odgovornostjo, kadar družbeniki pri njeni ustanovitvi ali pri povečanju osnovnega kapitala vplačajo denarni oziroma stvarni osnovni vložek, katerega vrednost presega njegovo nominalno vrednost, ki mora biti tudi registrirana v sodnem registru.

2.1.4 REZERVE IZ DOBIČKA (REZERVE)

Rezerve iz dobička so sestavina kapitala, dobljena z namenskim odvajanjem iz čistega dobička poslovnega leta ali preteklih let, ki služi poravnavanju možnih izgub v prihodnjih letih, lahko pa tudi za odkup lastnih delnic ali obveznic. Rezerve iz dobička se oblikujejo na podlagi zakonskih ali statutarnih določil ali sklepov organov upravljanja.

Rezerve iz dobička se razčlenjujejo na zakonske rezerve, rezerve za lastne deleže (ki pokrivajo vrednost odkupljenih lastnih delnic in deležev), statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička (Zakon o gospodarskih družbah, 2001).

Rezerv iz dobička v nobenem primeru ni mogoče razdeliti med lastnike v obliki dividend ali deležev v dobičku. Zakon o gospodarskih družbah določa za delniške družbe, da se dobiček delničarjem ne sme izplačati, dokler zakonske rezerve ne dosežejo 10 % osnovnega kapitala po prvotni nominalni vrednosti. Zakon dopušča, da se v teh 10 % šteje tudi del kapitalskih rezerv (Turk, 2001b, str. 21).

Delniška družba lahko razporedi del čistega dobička v rezerve iz dobička tudi v primeru, ko so že oblikovane zakonske rezerve. Delničarji na skupščini se lahko namreč odločijo o delitvi dobička in razporedijo del čistega dobička za rezerve, tudi če so tako imenovane zakonske rezerve že v celoti oblikovane. Smisel te odločitve je, da se prepreči, da bi se dobiček takoj razporedil in izplačal. Uprava je odgovorna za prihodnost podjetja in skrbi za razvoj, kar ponavadi zahteva novo investiranje, ki je povezano s financiranjem. Uprava lahko pričakuje tudi morebitne izgube zaradi tožb. V obeh primerih lahko predlaga povečanje rezerv (Needles, Powers, 1998, str. 591).

Zakon o gospodarskih družbah pa v členu 228. določa, da lahko v primeru, ko oblikovane rezerve presegajo 10 % osnovnega kapitala, uprava pri sestavitvi letnega poročila odvede v rezerve iz dobička največ polovico dobička (razen v natančno opredeljenih izjemnih primerih).

Družbe z omejeno odgovornostjo oblikujejo rezerve iz dobička le, če je tako določeno v družbeni pogodbi ali če je tako sklenil organ upravljanja. V takih podjetjih se lahko izplača delež v dobičku, četudi ni rezerv, razen če je v družbeniški pogodbi določeno drugače (Hieng et al., 2001, str. 109).

Znesek rezerv se v letu torej lahko poveča le, če je s sklepom skupščine razporejen v rezerve del nerazporejenega dobička. Rezerve iz dobička se v letu lahko zmanjšajo, če je družba z njimi poravnala izgubo, če je oblikovala sklad lastnih delnic ali če je povečala osnovni kapital iz svojih sredstev in za to porabila rezerve (Hieng et al., 2001, str. 109).

Po novem Zakonu o gospodarskih družbah je potrebno obvezno prikazati gibanje kapitalskih rezerv in rezerv iz dobička. Ker za to ni pravega mesta v bilanci stanja, ga mora zajeti priloga k njej, razen če se sestavi izkaz gibanja kapitala na podlagi novega slovenskega računovodskega standarda 27 (Turk, 2001b, str. 21).

2.1.5 PRENESENI ČISTI DOBIČEK ALI PRENESENA IZGUBA PREJŠNJIH LET

Preneseni čisti dobiček prejšnjih let je tisti del čistega dobička prejšnjih let, ki ni bil razporejen v rezerve ali kako drugače porabljen. Običajno se na podlagi sklepa skupščine začetno stanje nerazporejenega dobička zmanjša. Preneseni dobiček iz prejšnjih let je treba po Zakonu o gospodarskih družbah razporediti v petih letih (Hieng et al., 2001, str. 111).

Prenesena izguba iz prejšnjih let je še ne poravnana izguba in predstavlja negativno postavko kapitala, ki posredno zmanjšuje celotni kapital. Zakon o gospodarskih družbah in standardi določajo, da se izguba najprej pokriva v breme poslovnega izida in šele če je tako ni mogoče pokriti najkasneje v petih letih, se za njeno pokrivanje uporabijo druge sestavine kapitala. Začetno stanje neporavnane izgube se med letom ne more povečati, lahko pa se zmanjša v velikosti poravnane izgube (Hieng et al., 2001, str.112).

Po stališču 16 Slovenskega inštituta za revizijo lahko družba na podlagi skupščinskega sklepa pokrije izgubo prej kot v petih letih po njenem nastanku tudi tako, da zmanjša rezerve in njihov revalorizacijski popravek, preneseni dobiček in njegov revalorizacijski popravek, vplačani presežek kapitala in njegov revalorizacijski popravek ter nazadnje revalorizacijski popravek osnovnega kapitala.

Pokrivanje izgube je obvezno ustrezno razkiti v računovodskih izkazih. Če je izguba tolikšna, da ostane nepokrita, ko so za njeno pokrivanje uporabljene že vse sestavine celotnega kapitala razen osnovnega kapitala, jo družba lahko pokrije po postopku poenostavljenega zmanjšanja osnovnega kapitala (Hieng et al., 2001, str. 115).

2.1.6 PREVREDNOTEVALNI POPRAVEK KAPITALA (REVALORIZACIJSKI POPRAVEK KAPITALA)

Osnutki novih slovenskih računovodskih standardov do sedaj znani sistem obračunavanja revalorizacije opuščajo ter ga nadomeščajo s prevrednotenjem. Pri tem ne gre le za nadomestitev besede revalorizacija z besedo prevrednotenje, temveč za vsebinske spremembe.

Stari slovenski računovodski standardi s postopki revalorizacije kapitala, zaradi razvrednotenja denarja, prilagajajo vrednost denarno izraženega čistega premoženja (kapitala) v poslovnih knjigah. Čeprav govorijo o revalorizaciji, gre vsebinsko za prilagajanje vrednosti premoženja novi kupni moči denarja, ki je zaradi inflacije manjša in gre vsebinsko v bistvu za indeksacijo (Odar, 1999, str. 54).

Tako ti standardi označujejo revalorizacijski popravek kapitala kot prištevni popravek nominalno izkazanih sestavin kapitala v razmerah spreminjanja kupne moči denarja. Revalorizacijski popravek kapitala je tako tisti del celotnega kapitala, ki nastane kot posledica revalorizacije te in ostalih postavk, ki jih mora podjetje revalorizirati z indeksom cen, s katerim se meri inflacija, to je ideksom cen življenjskih potrebščin in zagotavlja ohranjanje realne vrednosti kapitala. V tej postavki se izkazuje vsa revalorizacija vseh kapitalskih postavk, pri čemer je treba revalorizirati vsako sestavino kapitala posebej. Čisti poslovni izid, ki se je na novo pojavil v obdobju, še ne šteje kot sestavina kapitala, ki bi jo bilo treba revalorizirati.

S prevrednotenjem je v osnutkih slovenskih računovodskih standardih mišljeno ponovno vrednotenje. Prevrednotenje se pojavlja kot splošno prevrednotenje ali kot posebno prevrednotenje. Splošno prevrednotenje je posledica spremembe splošne kupne moči denarja, to je inflacije. Posebno prevrednotenje pa je posledica sprememb cen oziroma vrednosti posameznih gospodarskih kategorij (Turk, 2001a, str. 130). Posebno prevrednotenje nad izvirno oziroma nabavno vrednostjo je potrebno zaradi upoštevanja načela poštene vrednosti (Odar, 2000, str. 384).

Splošno prevrednotenje se na koncu posameznega poslovnega leta opravi le pri kapitalu. Opravlja se zaradi inflacije in z namenom, da bi kapital v skladu s finančnim pojmovanjem kapitala v okoliščinah, ki spreminjajo kupno moč domače denarne enote, ohranil svojo kupno moč. Vsem sestavinam kapitala je treba na koncu leta dodati zneske, ustrezne inflaciji v obdobju, v katerem so obstajale. Čisti poslovni izid, ki se na novo pojavi v obdobju, se še ne šteje kot sestavina kapitala, ki bi jo bilo treba prevrednotiti. Splošno prevrednotenje kapitala se opravi na način, ki zagotavlja ohranitev realne vrednosti. Prevrednotevalna razlika, ki se pojavi pri kapitalu zaradi inflacije, se krije v breme prevrednotevalnega popravka poslovnega izida, ki je izredni odhodek (dodatni odhodek) pred ugotovitvijo dobička z vračunanim davkom na dobiček. Prevrednotevalna razlika se lahko krije tudi iz posebnega prevrednotevalnega popravka opredmetenih osnovnih sredstev in dolgoročnih finančnih naložb, če se nanaša na postavke, pri katerih ni mogoče pričakovati trajne oslabitve (Turk, 2001a, str. 130, Osnutek sprememb določb o prevrednotevanju v splošnih standardih zaradi rešitev v novem uvodu vanje, 2000, str. 56–57).

Posebno prevrednotenje kapitala je formalno dopolnjevanje normalnih sestavin kapitala s posebnimi prevrednotevalnimi popravki kapitala, ki se pojavljajo zaradi okrepitve ali oslabilve sredstev oziroma okrepitve ali oslabilve dolgov, to je posebnega prevrednotenja sredstev oziroma dolgov. Posebno prevrednotenje se opravi na način, ki prilagaja knjigovodske vrednosti sredstev in dolgov iztržljivi vrednosti kot pošteni vrednosti (Turk, 2001a, str. 131). Posebni prevrednotevalni popravki kapitala se delijo na: prevrednotevalni popravek opredmetenih osnovnih sredstev, prevrednotevalni popravek dolgoročnih finančnih naložb, prevrednotevalni popravek kratkoročnih finančnih naložb, prevrednotevalni popravek dolgoročnih dolgov, prevrednotevalni popravek kratkoročnih dolgov (Osnutki sprememb SRS 24–27 (2001), 2001, str. 322–323).

2.1.7 PREDHODNO ŠE NERAZDELJENI ČISTI DOBIČEK ALI ČISTA IZGUBA POSLOVNEGA LETA (NERAZDELJENI ČISTI DOBIČEK ALI IZGUBA POSLOVNEGA LETA)

Novi Zakon o gospodarskih družbah daje upravi večje pristojnosti in tako ta že pri sestavitvi letnega poročila večji del dobička razporedi. Iz čistega dobička poslovnega leta je treba najprej po posebnem obračunu plačati davek od dobička. Družbe, ki se morajo po Zakonu o gospodarskih družbah podvreči revidiranju, morajo ob koncu poslovnega leta počakati, da revizor izda mnenje, predno lahko skupščina odloča o razdelitvi dobička. Po enajstem odstavku 60. člena Zakona o gospodarskih družbah se čisti dobiček poslovnega leta uporablja za: kritje prenesene izgube, oblikovanje zakonskih rezerv, oblikovanje rezerv za lastne deleže, oblikovanje statutarnih rezerv in oblikovanje drugih rezerv (Zakon o gospodarskih družbah, 2001). O tem delu čistega dobička poslovnega leta odloča že uprava ob sestavitvi letnega poročila. Pri tem gre za dve različni kakovostni stopnji odločanja o uporabi čistega dobička poslovnega leta, in sicer prvič zakonsko določeni vrstni red in obveznost uporabe ter drugič uporaba čistega dobička na podlagi statuta ter odločitve uprave in nadzornega sveta (Odar, 2001b, str. 83).

Novi Zakon o gospodarskih družbah zaradi sprememb pri odločanju vpeljuje novo kategorijo, in sicer bilančni dobiček (bilančno izgubo), o katerem (kateri) odloča skupščina gospodarske družbe. Če se morajo povečati rezerve iz dobička in ni drugih povečanj, potem se na skupščini delničarjev družbe lahko razdeli delničarjem, za druge rezerve in za druge namene ali prenese v naslednje leto le manj kot čisti dobiček poslovnega leta. Če pa se uporabijo še preneseni čisti dobiček, kapitalske rezerve ali rezerve iz dobička, potem se lahko razdeli tudi več kot čisti dobiček poslovnega leta. Bilančna izguba je lahko manjša od izgube poslovnega leta, če jo je mogoče poravnati s čistim dobičkom, prenesenim iz prejšnjih let, ali z zmanjšanjem kapitalskih rezerv oziroma rezerv iz dobička, ali pa je večja od izgube poslovnega leta, če ji je treba dodati še izgubo, preneseno iz prejšnjih let, in ni drugih zmanjšanj (Turk, 2001b, str. 21–22).

2.2 DOLGOVI (OBVEZNOSTI DO TUJIH VIROV SREDSTEV)

Dolgove (obveznosti do tujih virov sredstev) delimo na: dolgoročne finančne dolgove (dolgoročne obveznosti iz financiranja), dolgoročne poslovne dolgove (dolgoročne obveznosti iz poslova-

nja), kratkoročne finančne dolgove (kratkoročne obveznosti iz financiranja) in kratkoročne poslovne dolgove (kratkoročne obveznosti iz poslovanja).

Dolgovi so sedanja obveznost podjetja, da bo v prihodnosti izplačalo denar, preneslo sredstva ali zagotovilo storitev drugemu subjektu. Dolgovi so zahtevki, ki jih priznava zakon. Tako daje zakon upnikom pravico, da prisilijo podjetje, da proda sredstva podjetja, če podjetje ne more plačati dolgov. Upniki imajo pravico pred lastniki in morajo biti v celoti poplačani preden lastniki prejmejo karkoli, četudi se za plačilo dolga porabijo vsa sredstva podjetja (Needles, Powers, 1998, str. 17).

Dolgove, ki se pojavljajo zaradi dobljenih posojil in izdanih vrednostnih papirjev imenujemo finančni dolgovi (obveznosti iz financiranja). Dolgove, ki se pojavljajo zaradi prejema poslovnih učinkov od drugih ali vplačil, za katera še ni bila oddana nasprotna vrednost (dobljeni predujmi), pa tudi zaradi udeležbe drugih pri razdelitvi poslovnega izida, imenujemo poslovni dolgovi (obveznosti iz poslovanja).

Pri pripoznavanju dolgov (obveznosti) je zelo pomembno izbiranje trenutka. Če ne knjižimo dolga (obveznosti) v obračunskem obdobju, navadno hkrati ne knjižimo niti odhodka. Ti dve napaki vodita do podvrednotenja odhodka in nadvrednotenja prihodka. Dolg (obveznost) je zato treba knjižiti, ko nastane. To pravilo pa je lažje zapisati kot uveljaviti; kaj lahko je na primer knjižiti posojeni znesek na dan, ko smo ga prejeli, težje pa je knjižiti vrednost blaga, ki smo ga dobili na kredit, na dan, ko je prispelo (Needles, Powers, 1998, str. 399).

Za dolgove je pomembno določilo, naj bodo v poslovnih knjigah vedno izkazani z utemeljenimi zneski, do katerih so upniki upravičeni. To pomeni, da morajo biti prikazani bodisi po nominalni vrednosti bodisi po vrednosti, ki jo upniki lahko izterjajo, in sicer po tisti, ki je večja od obeh. Po izteku zastaranja mora podjetje odpisati dolgove v dobro izrednih prihodkov (Turk et al., 1999, str. 144).

Dolgovi (obveznosti) so lahko dolgoročni ali kratkoročni. Dolgoročni dolg (dolgoročna obveznost) je dolg, ki zapade v plačilo v roku, daljšem od leta dni. Tak dolg navadno financira dolgoročna sredstva. Kratkoročni dolg (kratkoročna obveznost) je obveznost, ki zapade v plačilo najkasneje v letu dni. Kratkoročne obveznosti se plačujejo s kratkoročnimi sredstvi ali z denarnimi sredstvi, ustvarjenimi z delovanjem (Needles, Powers, 1998, str. 399–400).

Osnutki novih slovenskih računovodskih standardov revaloriziranje obveznosti nadomestijo s prevrednotevanjem dolgov. Po starih slovenskih računovodskih standardih je revaloriziranje obveznosti v inflacijskih razmerah v skladu s pogodbo med upnikom in dolžnikom, vendar le do zneska, ugotovljenega z uporabo indeksa cen, s katerim se izraža inflacija. Po osnutkih novih slovenskih računovodskih standardov je prevrednotevanje dolgov sprememba knjigovodske vrednosti dolga mimo njihovih normalnih povečanj oziroma zmanjšanj (pogodbeni pripisi obresti in druga povečanja glavnice dolga ter njihovo odplačevanje). Prevrednotenje dolga ima značaj posebnega prevrednotenja in se ne pojavlja pod vplivom spremembe kupne moči denarja.

Splošno prevrednotenje dolgov zaradi inflacije se ne opravlja, razen če so izraženi v tuji valuti in se spremeni menjalni tečaj, po katerem so bili prej izkazani v domači valuti. Posebno prevrednotenje je prevrednotenje dolgov, ki upošteva njihovo okrepitev ali oslabitev v novih okoliščinah in je posledica sprememb cen posameznih gospodarskih kategorij. Okrepitev povečuje vrednost po prevrednotenju, oslabitev pa jo zmanjšuje. Pri dolgovih velja pravilo, da je upoštevanje okrepitve dolgov obvezno, upoštevanje oslabitve dolgov pa dopustno (Koželj, 2001, str. 68, Osnutek sprememb določb o prevrednotevanju v splošnih standardih zaradi rešitev v novem uvodu vanje, 2000, str. 58).

Posebno prevrednotenje se na koncu leta pri dolgovih opravi zaradi njihove okrepitve, če gre za povečanje pričakovanega odtoka gospodarskih koristi zaradi povečanja njihove knjigovodske vrednosti. V primeru, ko gre za zmanjšanje pričakovanega odtoka gospodarskih koristi zaradi zmanjšanja njihove knjigovodske vrednosti, pa se lahko posebno prevrednotenje dolgov opravi zaradi njihove oslabitve. Ob morebitni oslabitvi dolgov se razliko najprej obravnava kot posebni prevrednotevalni popravek kapitala, pri njihovi dokončni poravnavi pa kot prevrednotevalni poslovni prihodek oziroma prevrednotevalni finančni prihodek. Ob morebitni okrepitvi pred tem oslavljenih dolgov je treba razliko obravnavati kot zmanjšanje prevrednotevalnega popravka kapitala, v vseh drugih primerih pa kot prevrednotevalni poslovni odhodek oziroma prevrednotevalni finančni odhodek (Koželj, 2001, str. 68).

2.2.1 DOLGOROČNI DOLGOVI (DOLGOROČNE OBVEZNOSTI)

Dolgoročne obveznosti oziroma dolgoročni dolгови so obveznosti podjetja, ki zapadejo v plačilo po enem letu. Za upravo podjetja so odločitve povezane s sprejetjem dolgoročnega dolga ene od najpomembnejših, saj je način financiranja podjetja najpomembnejši dejavnik za sposobnost preživetja podjetja na dolgi rok. Znesek in vrsta dolga, ki ga podjetje sprejme, sta odvisna od več dejavnikov, ki vključujejo naravo posla, njegovo konkurenčno okolje, državo finančnega trga in napovedljivost čistega dobička. Tako lahko uprava podjetja, ki je zaščiteno pred konkurenco, dovolj zanesljivo napove zadosten čisti dobiček za pokritje dolga, ki zapade v plačilo, in obresti. Podjetje, soočeno s konkurenco, pa mora svoje dolgoročne obveznosti skrbneje načrtovati (Needles, Powers, 1998, str. 489–490).

Dolgoročni dolгови se razčlenjujejo na tiste, pri katerih se kot financerji pojavljajo banke (doma in v tujini) ter druga podjetja (doma in v tujini) oziroma tudi pri drugih (fizičnih in pravnih) osebah (doma in v tujini). Obravnavajo se posebej, ker je treba v drugem primeru pri sestavljanju skupinskih računovodskih izkazov zneske v tuji valuti prevesti v zneske v domači valuti in obratno (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 75). Dolgoročne obveznosti do tujine mora dolžnik preračunavati v domačo valuto na dan nastanka. Tečajna razlika, ki se pojavi do dneva poravnave take obveznosti oziroma do dneva sestavitve bilance stanja, pomeni bodisi odhodek za financiranje bodisi prihodek od njega (Slovenski računovodski standardi, 1997). Dolgoročni dolгови se ob začetnem pripoznanju ovrednotijo z zneski iz ustreznih listin ob njihovem nastanku. Povečujejo se za pripisane obresti in zmanjšujejo za odplačane zneske in

morebitne druge poravnave v sporazumu z upnikom (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 76).

Dolgoročne dolgove delimo na poslovne in finančne. Dolgoročni poslovni dolgovi so dolgoročni dobaviteljski krediti za kupljeno blago in storitve. Mednje sodijo npr. dolgovi do najemodajalcev v primeru finančnega najema in obveznosti do kupcev iz naslova prejetih dolgoročnih varščin. Dolgoročni poslovni dolgovi se v bilanci stanja delijo na: dobljene dolgoročne kredite pri podjetjih v skupini, dobljene dolgoročne kredite pri pridruženih podjetjih, dobljene dolgoročne kredite pri drugih pravnih in fizičnih osebah in druge dolgoročne poslovne dolgove (Osnutki sprememb SRS 24–27 (2001), 2001, str. 323).

Med dolgoročne finančne dolgove se uvrščajo dolgoročno dobljena posojila in izdani dolgoročni vrednostni papirji. Dolgoročno dobljena posojila so lahko sanacijska, finančna, komercialna in tudi dolgoročno dobljene vloge (katerih roki zapadlosti v plačilo presegajo leto dni). Pri sestavljanju bilance stanja je predvsem pomemben podatek, kdo so posojilodajalci, in ne, za kakšne vrste posojil gre. Tako se dolgoročni finančni dolgovi v bilanci stanja delijo na: dobljena dolgoročna posojila pri podjetjih v skupini, dobljena dolgoročna posojila pri pridruženih podjetjih, dobljena dolgoročna posojila pri bankah in dobljena dolgoročna posojila pri drugih pravnih in fizičnih osebah in izdane dolgoročne dolgovane vrednostnice (Osnutki sprememb SRS 24–27 (2001), 2001, str. 323).

Če podjetje želi pridobiti večje količine finančnih sredstev, jih lahko pridobiva tudi z izdajanjem dolgoročnih obveznic. Te se lahko razlikujejo tako glede na lastnika (pri imenski obveznici je naveden njen lastnik poimensko, lahko pa se obveznica glasi tudi na prinositelja) kot tudi na način izplačila ali obračun obresti. Včasih podjetje obljubi celotno odplačilo glavnice z obrestmi na določen datum – datum zapadlosti (to je brezakuponska obveznica), včasih jih izdaja v serijah z različnimi datumi zapadlosti (to je obročna obveznica). Nekatere obveznice, ki jim pravimo tudi zamenljive obveznice, lahko lastniki zamenjajo za delnice podjetja. Obveznice je možno tudi zavarovati s hipoteko na konkretna osnovna sredstva izdajatelja (Weygandt, Kieso, 1995, str. 451).

Naj navedem nekaj prednosti dolgoročnega financiranja z obveznicami pred navadnimi delnicami. Imetniki obveznic nimajo glasovalne pravice, zato delničarji z izdajo obveznic ne izgubijo dela kontrole nad podjetjem. Obresti na obveznice se štejejo kot strošek in zato zmanjšujejo osnovo za davek na dobiček, medtem ko se dividende izplačujejo šele iz čistega dobička po odštetju tega davka. Če uspe podjetju s sredstvi, ki jih je pridobilo s prodajo obveznic, poslovati tako, da je njihova donosnost višja od obljubljenih obresti na teh obveznicah, potem se s tem poveča dobiček podjetja in odpre možnost za povečanje dividend (Weygandt, Kieso, 1995, str. 449–450).

Pri dolgoročnih posojilih posojilodajalci pogosto zahtevajo zavarovanje posojilnega zneska s hipoteko nad določenimi posojilojemalčevimi sredstvi. Najpogosteje je to hipoteka nad konkretnimi opredmetenimi sredstvi. Hipoteko, dano na konkretna osnovna sredstva za

zavarovanje dolgoročnih posojil, je treba v računovodstvu izkazati zunajbilančno (Weygandt, Kieso, 1995, str. 463–465).

Obresti dolgoročnih obveznosti se obračunajo v skladu s pogodbo. Praviloma se izkažejo kot posebna kratkoročna obveznost, lahko pa se v skladu s pogodbo tudi pripišejo glavnici. V inflacijskih razmerah se dolgoročni dolgovi v državi revalorizirajo, če je tako dogovorjeno v pogodbi. Znesek revalorizacije se obveznosti praviloma pripiše, lahko pa se izkaže tudi kot posebna obveznost. Če je v pogodbi dogovorjena valutna klavzula, se znesek posojila preračuna z uporabo v pogodbi dogovorjenih tečajev (podjetniških, bančnih, menjalniških ali drugih). V inflacijskih razmerah se obveznosti do tujih oseb preračunajo na nove tečaje tujih valut v razmerju do domače valute. Obveznosti iz izdanih dolgoročnih vrednostnih papirjev se izkazujejo v nominalni vrednosti, ki se revalorizira, če je tako predvideno v sklepu o izdaji vrednostnega papirja. Vrednostni papirji, ki se glasijo na tujo valuto, se preračunajo v tolarje po tečaju tuje valute na zadnji dan preteklega leta (Hieng et al., 2001, str. 122–123).

2.2.3 KRATKOROČNI DOLGOVI (KRATKOROČNE OBVEZNOSTI)

Kratkoročne obveznosti so tiste, ki zapadejo v plačilo v obdobju, krajšem od leta dni in za katere pričakujemo, da jih bomo lahko pokrili bodisi iz tekočih sredstev bodisi iz novonajetih kratkoročnih obveznosti. Mednje štejemo kratkoročna posojila, obveznosti do dobaviteljev, predujme in kratkoročne vrednostnice (Weygandt, Kieso, 1995, str. 443).

Pri nas jih delimo na kratkoročne finančne dolgove in na kratkoročne poslovne dolgove. Kratkoročne finančne dolgove delimo na: kratkoročno dobljena posojila in izdane kratkoročne vrednostnice, razen čekov, ki štejejo kot odbitna postavka pri denarnih sredstvih. Med kratkoročne poslovne dolgove uvrščamo kratkoročne dobaviteljske kredite za kupljeno blago ali kupljene storitve, kratkoročne obveznosti do zaposlencev za opravljeno delo, kratkoročne obveznosti do financerjev v zvezi z obrestmi in podobnimi postavkami, kratkoročne obveznosti do države iz naslova davkov, tudi izstopnega davka na dodano vrednost, ter kratkoročne obveznosti v zvezi z razdelitvijo poslovnega izida. Posebna vrsta kratkoročnih poslovnih dolgov so obveznosti do kupcev iz naslova dobljenih predujmov in prejetih kratkoročnih varščin (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 91–92).

Zaradi sestavljanja skupinskih računovodskih izkazov se kratkoročni dolgovi razčlenjujejo na tiste do uskupinjenih odvisnih podjetij, neuskupinjenih odvisnih podjetij, pridruženih podjetij, neuskupinjenih odvisnih podjetij, pridruženih podjetij, skupaj obvladljivih podjetij in drugih. Kratkoročni dolgovi se razčlenjujejo tudi na tiste, pri katerih se kot financerji pojavljajo banke in druge pravne in fizične osebe v državi, ter tiste, pri katerih se kot financerji pojavljajo banke ter druge pravne in fizične osebe v tujini. Te je potrebno obravnavati posebej, ker je treba v drugem primeru pri sestavljanju skupinskih računovodskih izkazov zneske v tuji valuti prevesti v zneske v domači valuti in obratno (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 92).

V bilanci stanja so kratkoročni finančni dolgovi razvrščeni enako kot dolgoročni, kratkoročni poslovni dolgovi pa so razvrščeni na: dolgove do podjetij v skupini, dolgove do pridruženih podjetij, dolgove do drugih dobaviteljev, dolgove do zaposlencev, dolgove do države, obveznosti za dobljene predujem in druge kratkoročne poslovne dolgove (Osnutki sprememb SRS 24–27 (2001), 2001, str. 323–324).

V neinflacijskih pogojih se kratkoročni dolgovi navadno ne revalorizirajo in ne obrestujejo. Mednje sodijo npr. odplačila dolgoročnih dolgov, plačila davkov in dolgovi do dobaviteljev za blago in storitve. Slednji se evidentirajo in vodijo v pomožnih poslovnih knjigah, ločeno za vsakega dobavitelja. Navadno so to tiste kratkoročne obveznosti, ki najhitreje zapadejo v plačilo (Porter, Norton, 1998, str. 408–413).

V inflacijskih pogojih veljajo glede izkazovanja vrednosti kratkoročnih dolgov, pripisa obresti in morebitne revalorizacije pri kratkoročnih dolgovih podobna pravila kot pri dolgoročnih. Podjetje se lahko odloči, ali bo revalorizacijski učinek in realne obresti od kratkoročnih obveznosti izkazovala kot povečanje obstoječe kratkoročne obveznosti ali kot posredno kratkoročno obveznost. Kratkoročne obveznosti iz vrednostnih papirjev, ki se glasijo na domačo valuto se ne revalorizirajo, razen če je v sklepu o izdaji to posebej predvideno (Turk et al., 1999, str. 144).

2.3 DOLGOROČNE IN KRATKOROČNE PASIVNE (UDOLGOVLJENE) ČASOVNE RAZMEJITVE

Pri pasivnih časovnih razmejitvah je treba ločeno izkazovati kratkoročne pasivne časovne razmejitve in dolgoročne pasivne časovne razmejitve. Dolgoročne pasivne časovne razmejitve se označujejo kot dolgoročne rezervacije. Tako dolgoročne rezervacije kot tudi kratkoročne pasivne časovne razmejitve je mogoče obravnavati kot dolgove v širšem pomenu, ker se razlikujejo od kapitala kot obveznosti do lastnikov (Osnutki sprememb SRS 1–19, (2001), 2000, str. 83–84, 100).

Ker večina zneskov med dolgoročnimi rezervacijami in kratkoročnimi pasivnimi časovnimi razmejitvami temelji na ocenjenih in ne izmerjenih podatkih, so bile pasivne časovne razmejitve (tako dolgoročne kot kratkoročne) vedno med tistimi postavkami v bilanci stanja, ki so omogočile prikazovanje neresničnega stanja obveznosti podjetja in s tem skrite dobičke ali skrite izgube. Tako jim morajo revizorji posvetiti posebno pozornost, saj sicer ne morejo presoditi, ali so podatki v računovodskih izkazih odraz resničnega stanja in ali so pripravljene z zadostno mero previdnosti (Kavčič, 1995, str. 97).

2.3.1 DOLGOROČNE REZERVACIJE

Dolgoročne rezervacije oblikuje podjetje za obveznosti, ki se bodo po predvidevanjih na podlagi obvezujočih preteklih dogodkov pojavile po več kot letu dni in katerih velikost je zanesljivo ocenjena (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 83). Podjetje lahko višino in način oblikovanja dolgoročnih rezervacij določi normativno ali na podlagi mnenj in priporočil ustreznih strokovnjakov (Kavčič, 1995, str. 92).

Podjetje mora pri oblikovanju dolgoročnih rezervacij vedno misliti na namen, zaradi katerega jih pravzaprav oblikuje. Dolgoročne rezervacije se oblikujejo na podlagi: dolgoročno vnaprej vračunanih odhodkov, dolgoročno vnaprej vračunanih stroškov in dolgoročno odloženih prihodkov. Med dolgoročne rezervacije na račun dolgoročno odloženih prihodkov spadajo med drugim dolgoročne rezervacije v zvezi z državnimi podporami, prejetimi za pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev, dolgoročne rezervacije na račun slabega imena in dolgoročne rezervacije na račun razmejevanja prihodkov iz finančnega najema (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 84).

Dolgoročne rezervacije v bilanci stanja delimo na: dolgoročne rezervacije za velika popravila, dolgoročne rezervacije za prodajna jamstva, dolgoročne rezervacije za pričakovane izgube, dolgoročne rezervacije za pokojnine, dolgoročne rezervacije iz prejetih dotacij za opredmetena osnovna sredstva in druge dolgoročne rezervacije (Osnutki sprememb SRS 24–27 (2001), 2001, str. 323).

Oblikovanje dolgoročnih rezervacij vpliva na poslovanje oziroma poslovni izid z več zornih kotov, saj na eni strani poveča oziroma zmanjša poslovno tveganje in na drugi strani poveča oziroma zmanjša davčno osnovo. Seveda so pri tem lahko tudi izjeme (Kavčič, 1995, str. 93). Tako zakon o davku od dobička pravnih oseb med davčne odhodke ne priznava dolgoročnih rezervacij za bodoče izgube, ki se oblikujejo v breme izrednih odhodkov. Prav tako v celoti ne priznava drugih dolgoročnih rezervacij, ki so namenjene za kritje stroškov, kot davčni odhodek, temveč le do 70 % oblikovane rezervacije. Izjema so le rezervacije na podlagi dotacij iz proračuna, prejetih za osnovna sredstva (Zakon o davku od dobička pravnih oseb, 1996).

Dolgoročne rezervacije, oblikovane na podlagi dolgoročno vnaprej vračunanih stroškov ali dolgoročno vnaprej vračunanih odhodkov, se zmanjšujejo neposredno za stroške, za katerih kritje so bile oblikovane. Dolgoročne rezervacije, oblikovane na podlagi dolgoročno odloženih prihodkov, se zmanjšujejo s prenašanjem v poslovne prihodke (Hieng et al., 2001, str. 118–119). Na koncu vsakega poslovnega leta je treba presoditi upravičenost oblikovanih dolgoročnih rezervacij in jih popraviti (Turk et al., 1999, str. 135). Stanje dolgoročnih rezervacij se v inflacijskih razmerah po še veljavnih računovodskih standardih ob koncu leta revalorizira z upoštevanjem indeksa cen, s katerim se izraža inflacija, revalorizacijski učinek pa se obravnava kot postavka črpanja revalorizacijskega izida.

Po osnutkih novih računovodskih standardov se namesto revalorizacije uporablja prevrednotenje dolgoročnih rezervacij. Splošno prevrednotenje dolgoročnih rezervacij zaradi inflacije se ne opravlja. Posebno prevrednotenje dolgoročnih rezervacij zaradi njihove okrepitev (oslabitve) se mora opraviti, če je njihova po metodi veljavne obrestne mere izmerjena odplačana vrednost večja (manjša) od njihove knjigovodske vrednosti. V takem primeru njihovo stanje za določen namen po predvidevanjih ne omogoča kritja (presega potrebno kritje) ustreznih stroškov v prihodnjih letih. Za tak primankljaj (presežek) dolgoročnih rezervacij za določen namen je treba povečati (zmanjšati) njihovo knjigovodsko vrednost in (povečati) prevrednotevalne poslovne

odhodke (prihodke). Po koncu obdobja, za katero je bila oblikovana dolgoročna rezervacija, se njen celotni neporabljeni del prenese med prevrednotevalne poslovne prihodke (Osnutek sprememb določb o prevrednotevanju v splošnih standardih zaradi rešitev v novem uvodu vanje, 2000, str. 59–60).

2.3.2 KRATKOROČNE PASIVNE (UDOLGOVLJENE) ČASOVNE RAZMEJITVE

Kratkoročne pasivne časovne razmejitve zajemajo vnaprej vračunane stroške oziroma odhodke in kratkoročno odložene prihodke, ki jih je treba v računovodstvu izkazovati ločeno in tudi razčlenjevati na njihove pomembnejše vrste (Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001), 2000, str. 100).

Najpogosteje se med kratkoročnimi pasivnimi časovnimi razmejitvami pojavljajo vnaprej vračunani stroški oziroma odhodki, ki že enakomerno obremenjujejo dejavnosti, s katerimi se ukvarja podjetje oziroma poslovni izid in so pričakovani, medtem ko se še niso pojavili. Vnaprej vračunani stroški oziroma odhodki, ki so zajeti na kontih pasivnih časovnih razmejitev, pozneje pokrivajo dejansko nastale stroške oziroma odhodke enake vrste. Zneske vnaprej vračunanih stroškov za posamezno obračunsko obdobje ponavadi določa na podlagi njihove dejanske velikosti v prejšnjem obračunskem obdobju ali pa na podlagi predračunov. Ker podjetje v bistvu ocenjuje te stroške, je potrebno njihovo dejansko velikost stalno spremljati in prilagajati konkretnim potrebam poslovanja.

Kratkoročno odloženi prihodki nastajajo, če so storitve že zaračunane ali v izjemnih primerih celo poravnane. V takih primerih gre za plačila za storitve, ki jih bo treba opravljati v več obračunskih obdobjih oziroma v več mesecih, njihov plačnik pa kasneje praviloma ne more odstopiti od pogodbe. Primer takšnega kratkoročno odloženega prihodka je, ko najemodajalec dobi denar od najemnika za najemnino za eno leto. Najemodajalec ima tako obveznost, ker je sprejel denar od najemnika, ni pa še opravil storitve in tako še ni zaslužil prihodka. Najemodajalec je obvezan zagotoviti neprekinjeno uporabo najemnih prostorov za eno leto. V nadaljnjih mesecih je obveznost izpolnjena, s tem ko ima najemnik zagotovljeno uporabo prostora. Tako se vsak mesec dvanajstina najemine knjiži kot zmanjšanje obveznosti in povečanje prihodkov. Ko so ustrezne storitve opravljene, se kratkoročno odloženi prihodki, skladno s pojavljanjem stroškov, ki jih morajo pokrivati, pretvarjajo v obračunane prihodke, ki vplivajo na poslovni izid obdobja. Podoben primer je plačana naročnina na publikacijo eno leto vnaprej (Porter, Norton, 1998, str. 160).

Prihodke lahko podjetje kratkoročno odloži tudi v primerih, kadar ob prodaji proizvodov ali opravi storitev ni mogoče oceniti končnega roka zapadlosti v plačilo, ali pa, kadar dvomi o velikosti zneska prihodkov od prodanih proizvodov ali opravljenih storitev (Turk et al., 1999, str. 147).

Postavke na kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev na dan bilance ne bi smele skrivati rezerv, zato je treba za morebitne razlike popraviti dotedanje stroške oziroma redne odhodke in redne prihodke, v zvezi s katerimi so bile oblikovane (Hieng et al., 2001, str. 129).

Po osnutkih novih računovodskih standardov se namesto revalorizacije pasivnih kratkoročnih časovnih razmejitev uporablja prevrednotenje teh razmejitev. Splošno prevrednotenje kratkoročnih časovnih razmejitev zaradi inflacije se ne opravlja. Posebno prevrednotenje kratkoročnih časovnih razmejitev zaradi njihove okrepitve (oslabitve) se mora opraviti, če njihova po metodi veljavne obrestne mere izmerjena odplačana vrednost presega (je manjša od) njihovo knjigovodsko vrednost (Osutek sprememb določb o prevrednotevanju v splošnih standardih zaradi rešitev v novem uvodu vanje, 2000, str. 61–62).

3 OSNOVNI POJMI O REVIDIRANJU

Računovodski izkazi so za podjetje izjemno pomembni, saj dajejo informacije o finančnem položaju, uspešnosti in spremembah finančnega položaja podjetja, ki so koristne za širok krog uporabnikov pri njihovem odločanju.

Splošna računovodska izkaza, ki sta pri nas po Zakonu o gospodarskih družbah obvezna za vse družbe, sta bilanca stanja in izkaz poslovnega izida, izkaz gibanja kapitala in izkaz finančnega izida pa sta obvezna le pri velikih in srednjih gospodarskih družbah ter pri tistih, za katere se sestavlja konsolidirano letno poročilo ali pa družba nastopa na borzi vrednostnih papirjev (Turk, 2001b, str. 20).

Računovodski izkazi se objavljajo predvsem zaradi varovanja interesov zunanjih uporabnikov, to je lastnikov in upnikov, ki nimajo neomejenega dostopa do obširnejših informacij o podjetju, da bi lahko na njihovi podlagi sprejemali svoje poslovne odločitve. Uporabniki teh računovodskih izkazov so: sedanji in možni vlagatelji, zaposleni, posojilodajalci, dobavitelji in drugi dajalci blagovnih kreditov, kupci, vlade in njihovi organi ter javnost. Glavni uporabniki računovodskih izkazov pa so trg kapitala in banke kot investitorji podjetij.

Temeljno vprašanje, ki si ga ti uporabniki zastavljajo, je, ali so predstavljene informacije v računovodskih izkazih pravilne, to je v skladu s sprejetimi standardi, ali so zanesljive in ali je na njihovi osnovi mogoče oblikovati odločitve. Tako je namen revidiranja računovodskih izkazov in neodvisnega revizijskega poročila povečati verodostojnost informacij, ki izhajajo iz računovodskih izkazov (Gorenc, 1999, str. 52).

Revizor je tako odgovoren le za oblikovanje in izražanje svojega mnenja o računovodskih izkazih, za pripravljanje računovodskih izkazov in njihovo vsebino pa odgovarja poslovodstvo.

Revidiranje sodi med najzahtevnejše vrste nadziranja in ima že stoletno tradicijo, saj se je začelo uveljavljati že v drugi polovici 18. stoletja, ko so nastajala velika podjetja in ločevanje vodenja od lastništva ter samo delničarstvo.

Revidiranje je širše opredeljeno kot sistematičen postopek nepristranskega pridobivanja in vrednotenja dokazov v zvezi z uradnimi trditvami o gospodarskem delovanju in dogodkih za ugotavljanje stopnje skladnosti uradnih trditvev z uveljavljenimi sodili ter poročanje o izsledkih zainteresiranim uporabnikom (O'Reilly et al., 1990, str. 4).

V ožjem pomenu lahko revidiranje razvrstimo glede na cilje njegovega delovanja, in sicer na revidiranje računovodskih izkazov, revidiranje skladnosti s predpisi in revidiranje poslovanja. Revidiranje računovodskih izkazov je zbiranje dokazov o uradnih trditvah v računovodskih izkazih podjetja. Namen revidiranja skladnosti s predpisi je ugotavljanje, ali oseba ali podjetje upošteva usmeritve, zakone ali druge predpise. Revidiranje poslovanja sodi v širše pojmovanje revidiranja, katerega nameni so ugotoviti možnosti za izboljševanje rezultatov s čim nižjimi stroški (O'Reilly et al., 1990, str. 22–23).

Revidiranje je možno razvrstiti tudi glede na povezanost posameznika in skupine, in sicer na: zunanje revidiranje, notranje revidiranje in državno revidiranje. Pri zunanjem revidiranju revizorji niso uslužbenci podjetij, katerih uradne trditve ali predstavitve revidirajo, temveč svoje neodvisne revizijske storitve opravljajo na podlagi pogodb. Notranje revidiranje je neodvisno presojanje, vpeljeno ponavadi v podjetju (v zadnjem času lahko tudi s pomočjo zunanjih sodelavcev) za preiskovanje in vrednotenje njegovega delovanja. Pri državnem revidiranju državni uslužbenci na raznih ravneh zaradi različnih razlogov revidirajo različne organizacijske funkcije (O'Reilly et al., 1990, str. 24–25).

3.1 REVIDIRANJE V SLOVENIJI

Revizija se je v Sloveniji kot samostojna dejavnost pojavila dokaj pozno, vzroki zato so politične in zgodovinske narave.

V Sloveniji se je začel pospešen razvoj revizije po slovenski osamosvojitvi in sprejetju Zakona o revidiranju v Državnem zboru leta 1993. Konec januarja 2001 je bil v Državnem zboru sprejet nov Zakon o revidiranju, ki je nadomestil Zakon o revidiranju iz leta 1993. Razlog za njegovo sprejetje je bila tudi uskladitev po zakonu obveznega revidiranja z 8. smernico Sveta Evropske skupnosti. Poleg tega je stroka v obdobju po sprejetju starega zakona močno napredovala in tako je prišel čas, da se nova spoznanja vgradijo v novi zakon.

Pravno podlago za revidiranje v Sloveniji določata Zakon o revidiranju in Zakon o gospodarskih družbah. Slednji zakon določa obvezno revidiranje letnih poročil za velika in srednja podjetja in letna poročila tistih majhnih podjetij, s katerih vrednostnimi papirji trguje na organiziranem trgu. Letni računovodski izkazi takšnih podjetij obsegajo poleg bilance stanja in izkaza poslovnega izida tudi izkaz finančnega izida in izkaz gibanja kapitala ter njihove priloge s pojasnili. Prav tako je obvezno revidiranje vseh konsolidiranih računovodskih izkazov, ki obsegajo enake sestavine. Revizor pa mora poleg računovodskih izkazov, o katerih izrazi svoje mnenje, predlagati tudi, ali je vsebina poslovnega poročila v skladu z njim. Revizor mora revidiranje opravljati na podlagi mednarodnih revizijskih standardov.

Revidiranje računovodskih izkazov je preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na podlagi tega dajanje neodvisnega strokovnega mnenja o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnejših pogledih podajajo resničen in pošten prikaz finančnega stanja in poslovni izid pravne osebe v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi (Zakon o revidiranju, 2001).

Kot sodilo pri revidiranju računovodskih izkazov mora revizor upoštevati slovenske računovodske standarde, kolikor jih še ni ali če kake zadeve še ne obdelujejo dovolj podrobno, pa mednarodne računovodske standarde (Slovenski računovodski standardi, 1997).

4 SPLOŠNI POSTOPKI REVIDIRANJA

Revizor je oseba, ki s svojim visokim strokovnim znanjem pregleduje oziroma revidira računovodske izkaze in izrazi mnenje ter s tem zagotavlja, da so (če seveda so) računovodske informacije resnična in poštena slika v skladu s temelji računovodstva. Kljub temu da absolutnega zagotovila pri revidiranju revizor ne more dati, je revizorjevo mnenje izredno pomembno za vse uporabnike računovodskih izkazov, ki zaupajo revizorjevi strokovnosti in neodvisnosti. Revizor absolutnega zagotovila ne more dati zaradi vrste dejavnikov, kot so na primer potreba po presoji, uporaba preizkusov, omejitve, značilne za notranje kontroliranje, in to, da ima večina dokazov, ki so na voljo revizorju, bolj prepričevalno kot dokončno naravo.

Revizorji morajo zaradi omejitev revizijskega delovanja, to je nezmožnosti revizorjev, da bi jamčili absolutno natančnost računovodskih izkazov razmišljati o pomembnosti in revizijskem tveganju.

Pomembnost je glavni dejavnik, ki ga revizorji upoštevajo pri načrtovanju in vrednotenju dokazov pri izvajanju revizije. Revizorji pri svojem delu določijo tako imenovani prag pomembnosti, tako da izberejo neki znesek. V praksi to pomeni, da proglasijo napačno navedbo v računovodskih izkazih za pomembno, če vsota napačnih navedb preseže ta znesek. »Pomembnost je velikost izpustitve ali napačne navedbe računovodskih informacij, zaradi katere bi se v danih okoliščinah presoja razumne osebe, ki zaupa v informacije, morda spremenila ali pa bi izpustitev ali napačna navedba vplivala nanjo« (O'Reilly et al., 1990, str. 174).

Pri načrtovanju revizije naredijo revizorji začetne ocene pomembnosti zaradi obratnega sorazmerja med zneski v računovodskih izkazih, ki so za revizorje pomembni, in količino revizijskega dela, ki je potrebna za uradno potrditev poštenosti računovodskih izkazov. Da revizorji zberejo potrebne dokaze za mnenje o računovodskih izkazih kot celoti, morajo revidirati posamezne konte. Poleg celotne začetne ocene pomembnosti morajo zato določiti tudi zneske za pregledovanje posameznih kontov iz računovodskih izkazov. Delež pomembnosti za posamezen konto se imenuje sprejemljiva napaka. Ta delež je odvisen od salda na teh kontih, števila poslov, ki vplivajo nanje, ter verjetnosti števila napačnih navedb.

Razmišljanje o pomembnosti je neločljivo povezano z revizijskim postopkom, ker pomaga določiti smernice glede količine dokazov, ki jih je treba zbrati, in odločiti, ali bodo računovodski

izkazi sprejeti kot pošteno predstavljeni. Podobnega pomena je revizijsko tveganje. Tudi tu imamo poleg celotnega revizijskega tveganja tudi posamezno revizijsko tveganje. Celotno revizijsko tveganje je povezano z računovodskimi izkazi kot celoto in je tveganje, da lahko revizor nevede opusti ustrezno prilagoditev svojega mnenja o računovodskih izkazih, ki vsebujejo pomembno napačne navedbe. Posamezno revizijsko tveganje je povezano s posameznimi saldi na kontih, vključenih v računovodske izkaze (O'Reilly et al., 1990, str. 168–169).

Revizijsko tveganje lahko ocenimo količinsko ali kakovostno. Obstaja obratno sorazmerje med ravnmi tveganja in potrebnim revizijskim trudom. Nižje ravni tveganja pomenijo več revizijskega truda in višje ravni tveganja pomenijo manj revizijskega truda.

Revizijsko tveganje glede tega, da uradne trditve o saldu na kontu vsebujejo pomembno napačne navedbe, razčlenimo na tri sestavne dele: tveganje pri delovanju, tveganje pri kontroliranju in tveganje pri odkrivanju. Tveganje pri delovanju je tisti del tveganja, ki je neodvisen od kakovosti delovanja notranjih kontrol. To tveganje je bodisi posledica same narave posla bodisi načina, kako je poslovanje vodeno. Tveganje pri kontroliranju je tveganje, da pomembno napačne uradne trditve o saldu na kontu obstoječi sestav notranjega kontroliranja ne bo pravočasno preprečil ali odkril. Tveganje pri odkrivanju je tveganje, da revizor ne bo odkril pomembno napačne navedbe salda na kontu ali uradne trditve o saldu na kontu. Revizorjevi postopki lahko vodijo do sklepa, da pomembno napačnih navedb v računovodskih izkazih ni, pa čeprav dejansko so. Tveganje pri odkrivanju je lahko večje, če se revizor odloči za metodo vzorčenja (O'Reilly et al., 1990, str. 169–172).

Medtem ko tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju lahko revizor le oceni, pa je tveganje pri odkrivanju tista sestavina tveganja, ki jo lahko revizorji obvladujejo z uporabo ustreznih postopkov. Ko se torej določi posamezno še sprejemljivo revizijsko tveganje, je torej možno na osnovi ocen preostalih dveh sestavin tveganja izračunati najvišje še dovoljeno tveganje pri odkrivanju po naslednji formuli:

$$\text{tveganje pri odkrivanju} = \frac{\text{posamezno revizijsko tveganje}}{\text{tveganje pri delovanju} \times \text{tveganje pri kontroliranju}}$$

Ta model uporabijo revizorji v fazi načrtovanja revizije. Med revizijo se morajo na podlagi zbranih in ovrednotenih dokazov odločiti, ali je potrebno spremeniti ocene teh tveganj. Če bi med zbiranjem dokazov ocenili, da je katera od sestavin tveganja večja od prvotno načrtovane, bi to pomenilo bodisi večje posamezno revizijsko tveganje ali pa bi morali določiti ustrezno nižje tveganje pri odkrivanju po istem modelu in zato načrtovati dodatne preizkuse podatkov (Boynton, Kell, 1996, str. 235–236).

4.1 REVIZIJSKI CILJI

Revizorjev celotni cilj pri reviziji računovodskih izkazov je izraziti mnenje o poštenosti, s katero računovodski izkazi predstavljajo finančni položaj, izide poslovanja in finančne tokove v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi načeli. Revizor mora pri tem ves čas zasledovati predpostavko o delujočem podjetju. Kljub temu da pri reviziji računovodskih izkazov revizor ne

izrazi mnenja o posameznih kontih, ampak le o predstavitvi računovodskih izkazov v celoti, mora revizor izvesti revizijo tako zadovoljivo, da na vseh pomembnih saldih na kontih in na razkritjih pridobi podlago za svoje mnenje o računovodskih izkazih kot celoti (Taylor, Glezen, 1996, str. 259–260).

Da bi revizor dosegel zastavljeni celotni cilj, si mora pri revidiranju posameznih postavk določiti posamezne revizijske cilje, ti so seveda odvisni od uradnih trditev posloводства, ki so vsebovane v računovodskih izkazih (Boynton, Kell, 1996, str. 144). Sedem splošnih uradnih trditev, ki so povezane z revizijskimi cilji, so: obstoj ali pojavitev, popolnost, pravice in dolžnosti, vrednote-nje, predstavitev in razkritje, točnost ter časovni presek (O'Reilly et al., 1990, str. 129). Ti posamezni revizijski cilji so podrobneje razloženi (opisani) v poglavju revidiranje kapitala.³ Le izpolnitev vseh smiselnih revizijskih ciljev je zadostno zagotovilo, da revizor izreče mnenje o posamezni kategoriji računovodskih izkazov.

4.2 REVIZIJSKI POSTOPKI

Da bi revizor dosegel zastavljene revizijske cilje, mora zbrati revizijske dokaze, pri tem pa uporablja različne revizijske postopke. Pod pojmom revizijski dokaz razumemo vsako informacijo, ki bodisi podpre ali ovrže uradno trditev posloводства. Revizijski dokazi naj bi bili zadostni in ustrezni. Zadostnost je merilo količine zbranih revizijskih dokazov, ustreznost revizijskih dokazov pa se nanaša na njihovo zanesljivost in tehtnost. Na zanesljivost revizijskih dokazov vplivata njihov vir, ki je lahko notranji ali zunanji, in vrsta revizijskega dokaza, ki je lahko viden, dokumentiran ali usten. Zanesljivost revizijskih dokazov je odvisna od okoliščin, v katerih so ti pridobljeni. Revizijski dokazi iz zunajih virov so v splošnem bolj zanesljivi kot revizijski dokazi iz notranjih virov. Znotraj podjetja nastali revizijski dokazi pa so bolj zanesljivi, če so z njimi povezane notranje kontrole zanesljive. Dokazi, ki jih zbere revizor sam, so bolj zanesljivi kot dokazi, ki jih zbere naročnik, njegov zunanji sodelavec ali svetovalec. Dokazi so bolj zanesljivi, če jih priskrbijo primerno usposobljene osebe. Dokazi v obliki dokumentov ali pisnih predstavitev so bolj zanesljivi kot ustne predstavitve (Whittington, Pany, 2001, str. 140–147).

Postopki zbiranja revizijskih dokazov so (Robertson, 1990, str.192–198 in O'Reilly et al., 1990, str. 133–136):

- *Ponovna izvedba in ponovni izračun.* Revizor ponovi v celoti ali delno izračune, ki so jih opravili zaposleni v podjetju, in ugotovi njihovo točnost.
- *Opazovanje* pomeni obisk poslovnih prostorov in delovanja zaposlenih ter ogled opredmetenih sredstev in formalnih dokumentov.
- *Potrjevanje* pomeni preverjanje preko tretje stranke. Služi kot glavni preizkus uradnih trditev obstoja ali pojavitve, vrednotenja in časovnega preseka.
- *Poizvedovanje* je pridobivanje informacij od dobro obveščenih posameznikov v podjetju ali zunaj njega.

³ Tam bodo cilji razvrščeni po Odarju in ne po O'Reillyju, zato tam nastopata merjenje in dogajanje namesto točnosti in časovnega preseka.

- *Preiskovanje* je preverjanje poslovnih knjig in listin. Listinske dokaze delimo glede na to, kdo jih ustvarja in kdo hrani, obravnavano podjetje ali tretje osebe.
- *Prečesanje* podatkov, ki niso bili zajeti v preiskovani vzorec, je namenjeno iskanju nenavadnih podatkov, kot npr. nenavadno velikih plačil ali gotovinskih depozitov, nenavadno majhnih mesečnih obsegov prodaje ipd. Ta postopek lahko zmanjša tveganje pri odkrivanju.
- *Analitični postopki* so preizkusi smiselnosti denarno izraženih informacij s primerjavo razmerij pomembnih kazalnikov in razvojnih teženj. Vključujejo analizo nihanj, primerjavo računovodskih podatkov iz danih računovodskih izkazov z istovrstnimi podatki za prejšnje obdobje, primerjavo podatkov iz obračunskih računovodskih izkazov s podatki iz predračunskih računovodskih izkazov za isto obdobje ipd. Uporabljajo se ob pričetku revizijskega postopka in pomagajo revizorju pri načrtovanju revidiranja.
- *Pregled in štetje* fizičnih sredstev (npr. gotovine, osnovnih sredstev, zalog ipd.).

S časovnega zornega kota je možno postopke revidiranja razvrstiti glede na njihovo uporabo v posameh fazah revidiranja, ki so:

- načrtovanje revizije,
- ocenitev učinkovitosti delovanja notranjih kontrol,
- vsebinski preizkus podatkov,
- zaključek revizije z izdajo revizijskega poročila.

Obseg izvedenih postopkov v posamezni fazi je odvisen od ugotovitev v predhodnih fazah. Tako lahko ugotovitve zahtevajo ponovno preverbo ugotovitev predhodne faze in izvedbo dodatnih postopkov.

4.3 NAČRTOVANJE REVIZIJE

Revizor mora delo načrtovati tako, da lahko opravi revizijo učinkovito, uspešno in pravočasno. Revizor načrtuje revizijo s poklicnim dvomom, to pomeni, da ne predpostavlja, niti da je poslovodstvo pošteno niti da je nepošteno. V fazi načrtovanja izdelava celovit revizijski načrt in revizijski program. Celoviti načrt se nanaša na pričakovani obseg in izvajanje revizije, program pa vključuje vrsto, časovni okvir in obseg revizijskih postopkov. Revizijski program je najpomembnejši usmerjevalni mehanizem pri reviziji.

V fazi načrtovanja je treba najprej spoznati naročnika. Pri tem revizor uporablja naslednje postopke (Boynton, Kell, 1996, str. 202–210):

- pregled revizijskih poročil preteklih let,
- informacije o gospodarski dejavnosti naročnika in splošnih gospodarskih razmerah, ki jim je podjetje izpostavljeno,
- ogled prostorov naročnika, še posebej, kadar gre za prvo revizijo,
- vzpostavitev stikov z revizijskim odborom,
- vzpostavitev stikov s poslovodstvom,
- določitev povezanih strank, npr. pridruženih podjetij ali drugih strank, ki lahko vplivajo na računovodske izkaze podjetja iz drugih motivov.

Poleg teh postopkov uporabi revizor tudi analitične postopke, ki povečajo njegovo razumevanje naročnikovega poslovanja ter med drugim usmerijo njegovo pozornost na salde in posle, ki so nenavadni in nepričakovani, kar daje slutiti večje tveganje napak, tako da revizor pri teh zneskih načrtuje obsežnejše revizijske postopke. Na osnovi vseh teh informacij revizor določi pomembnost in tveganje.

Zdaj lahko revizor pristopi k razvoju revizijske strategije. Ta mora vsebovati predvsem razmerja med različnimi komponentami revidiranja, kot so (Boynton, Kell, 1996, str. 240–243):

- stopnja razumevanja sestava notranjega kontroliranja,
- planirano tveganje,
- količina preizkusov podatkov, ki jih načrtuje in izvede revizor.

Če se na primer revizor v svoji strategiji odloči, da bo zmanjšal pričakovano stopnjo tveganja, bo moral povečati količino preizkusov podatkov, lahko pa se odloči za boljše razumevanje sestava notranjega kontroliranja, kar lahko to količino spet zmanjša.

Revizijski program je glavni rezultat faze načrtovanja. Pripravljen je pisno in opiše vse revizijske postopke, ki so potrebni za revizorjevo izrazitev mnenja o naročnikovih računovodskih izkazih. Revizijski program obsega tudi navodila pomočnikom ter vključuje revizijske cilje za vsako področje in predračun časa, predvidenega za posamezne revizijske postopke. Načrt je včasih treba zaradi sprememb okoliščin ali nepričakovanih izsledkov revizijskih postopkov kasneje tudi popraviti.

4.4 OCENITEV UČINKOVITOSTI DELOVANJA NOTRANJIH KOTROL

Drugo fazo revidiranja računovodskih izkazov predstavlja ocena kakovosti notranjih kontrol revidiranega podjetja. Obseg dela v tej fazi je odvisen od strategije in predhodne ocene kakovosti notranjih kontrol. Dober sestav notranjega kontroliranja lahko pomaga revizorju tako, da zmanjša tveganje pomembne napačne navedbe v računovodskih izkazih, ki je posledica prevar ali napak in revizorju omogoča zmanjšanje obsega preizkušanja podatkov in števila postavk v vzorcu za določen preizkus podatkov.

Sestav notranjega kontroliranja obsega tri elemente: okolje kontroliranja, računovodski sistem in postopke kontroliranja. Okolje kontroliranja je odnos osebja in še posebej posloводства do poslovanja in kontroliranja. Računovodski sistem naj bi prepoznaval, preračunaval, razvrščal, knjižil, analiziral in povzemal poslovne dogodke ter poročal o njih. Rezultat tega dela so računovodske evidence (glavne knjige, dnevniki) in dokazne listine (računi, naročilnice). Postopki kontroliranja so tisti postopki, ki jih posloводство uporablja za preverjanje in ugotavljanje doseženih ciljev notranjega kontroliranja (O'Reilly et al., 1990, str. 189).

Revizor se lahko nasloni le na notranje kontrole, ki jih je preveril in ugotovil, da učinkovito delujejo v celotnem času pregleda. Preizkušanje šibkega sestava notranjega kontroliranja ni smiselno.

4.5 VSEBINSKI PREIZKUS PODATKOV

Pri zbiranju dokazov, ki revizorju pomagajo oblikovati njegovo mnenje, so zelo pomembni vsebinski preizkusi podatkov. Na osnovi privzete stopnje tveganja si revizor zamisli začetno raven preizkusov podatkov. Z uporabo manjših vzorcev, torej s preverjanjem manjšega dela revizijskih podatkov, prihranijo revizorji stroške in čas, potrebne za preveritev teh podatkov, in hkrati povečujejo tveganje možnih napačnih odločitev. Dobro pripravljen vzorec, primerno izdelan in pazljivo ocenjen, da revizorjem potrebno stopnjo zagotovi. Pogosto pa revizorji stoođtoto preverijo podatke v zvezi z nekaterimi konti, še posebno, kadar so ti pomembni, ali pa je na njih le malo sprememb. Tako na primer stoođtoto preverijo povečanja osnovnega kapitala. Nekaterim vzrokom tveganja pri odkrivanju pa se ni mogoče izogniti, pa čeprav revizorji stoođtoto pregledajo vse razpoložljive podatke (Boynton, Kell, 1996, str. 333–340).

4.6 ZAKLJUČEK REVIZIJE Z IZDAJO REVIZIJSKEGA POROČILA

Proces revidiranja se konča s pripravo revizijskega poročila. Pri tem se mora revizor držati štirih mednarodnih standardov, ki zagotavljajo jasnost in nedvoumnost njegovega mnenja (Boynton, Kell, 1996, str. 753–757, Bernstein, 1993, str. 405):

- Poročilo naj pove, ali so računovodski izkazi predstavljeni v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi standardi.
- Poročilo naj ugotovi tiste okoliščine, v katerih ti principi niso bili dosledno upoštevani v obravnavanem obdobju ali v odnosu do prejšnjih obdobj.
- Vsi pomembni podatki iz računovodskih izkazov so ustrezno razkriti, razen če to ni v poročilu drugače navedeno.
- Poročilo naj vsebuje bodisi celovito mnenje o računovodskih izkazih bodisi trditev, da takega mnenja ni mogoče dati. Kadar celovitega mnenja ni mogoče podati, je treba navesti razloge. V vseh primerih, v katerih se pojavlja revizorjevo ime v zvezi z računovodskimi izkazi, je potrebno naznačiti način njegovega pregledovanja in stopnjo odgovornosti, ki jo je s tem v zvezi pripravljen sprejeti.

Če je revizor po vseh teh standardih zadovoljen, izda pozitivno mnenje. V nasprotnem lahko poda mnenje s pridržkom ali negativno mnenje ali pa mnenje odkloni.

5 REVIDIRANJE OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV

Revizor vselej izrazi svoje mnenje na osnovi splošno sprejetih postopkov revidiranja. Ti se smiselno uporabijo tudi pri revidiranju kapitala in revidiranju drugih postavk iz obveznosti do virov sredstev, le da je tu potrebno upoštevati naravo kategorije kapitala oziroma posameznih postavk obveznosti do virov sredstev.

5.1 REVIDIRANJE KAPITALA

Revizorji morajo pri revidiranju računovodskih izkazov kapitalu posvetiti posebno pozornost, saj je kapital najpomembnejša kategorija bilance stanja. Spremembe na kontih kapitala niso pogoste,

vendar so zelo pomembne in navadno tudi podprte z obsežno dokumentacijo. Zato revizor navadno revidira vse poslovne dogodke, ki so neposredno povezani s kapitalom (Whittington, Pany, 2001, str. 618–622).

Po mnenju revizorjev nepravilnosti, povezane z izkazovanjem kapitala v računovodskih izkazih, niso pogoste. V tabeli so zapisane najpogostejše nepravilnosti, povezane z izkazovanjem kapitala v računovodskih izkazih.

Tabela 1: Nepravilnosti pri izkazovanju kapitala v računovodskih izkazih

Nepravilnosti	Ocenjena stopnja pogostosti (0–5)
Osnovni kapital ni skladen z registriranim	1,00
Poslovni izid ni razporejen v skladu s sklepom skupščine	0,65
Revalorizacija ni pravilno obračunana	0,22

Vir: Gorenc, 1999, str. 64.

Do neskladja med vrednostjo osnovnega kapitala ter vrednostjo kapitala, registriranega v sodnem registru pride najpogosteje pri poenostavljenem ali rednem povečanju osnovnega kapitala. Ta nepravilnost sicer ne vpliva na poslovni izid. Druge možne nepravilnosti se pojavljajo še redkeje (Gorenc, 1999, str. 64).

Cilja revidiranja kapitala sta (Taylor, Glezen, 1996, str. 821–822):

- ugotoviti, ali so konti kapitala in vsi poslovni dogodki, ki so prikazani v računovodskih izkazih, predstavljeni v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi načeli oziroma standardi,
- ugotoviti, ali so ustrezno razkrite vse omejitve, pravice, opcije in druge zahteve, ki so pomembne za razumevanje računovodskih izkazov.

Pri kapitalu v bilanci stanja revizor uporablja naslednje analitične postopke (Taylor, Glezen, 1996, str. 824):

- primerja obstoječi saldo s predračunskimi zneski in z zneski iz preteklega leta,
- primerja izplačila dividend s predračuni denarnih tokov.

Revizor po primerjavi zneskov razišče vse pomembne razlike.

Revidiranje kapitala je možno razdeliti v dve skupini postopkov, in sicer na revidiranje osnovnega kapitala in revidiranje drugih postavk kapitala (Perner, 1995, str.164).

Takšna delitev postopkov revidiranja je smiselna predvsem zaradi tega, ker spremembe osnovnega kapitala odražajo odločitve podjetja do zunanjega okolja. V zunanje okolje sodita zakonodaja in pravice delničarjev, ki praviloma niso vključeni v poslovni proces. Spremembe ostalih postavk kapitala pa nastajajo predvsem kot posledica odločitev v podjetju samem, sem sodijo odločitve upravnega odbora oziroma nadzornega sveta in posloводства. Seveda učinki posameznih odločitev vplivajo na obe osnovni postavki kapitala (Perner, 1995, str. 164).

Kadar podjetja izdelajo izkaz gibanja kapitala oziroma izkaz sprememb lastniškega kapitala, revizor prouči le-tega. Izkaz gibanja kapitala naj bi na pregleden način zagotovil podatke o vseh pomembnih spremembah celotnega kapitala (kapitalske skupine) (Needles, Powers, 1998, str. 589).

Po mednarodnem računovodskem standardu 1 morajo podjetja v izkazu sprememb kapitala prikazati: (1) čisti poslovni izid v obdobju, (2) vsako postavko prihodkov (vključno dobiček) in odhodkov (vključno izgubo), ki se po zahtevah drugih standardov pripozna neposredno kapitalu, in seštevke takšnih postavk, (3) nabrani učinek sprememb računovodske usmeritve in popravkov osnovnih napak, obravnavanih v okviru normnih rešitev v mednarodnem računovodskem standardu 8, (4) kapitalske posle z lastniki in razdelitev lastnikom, (5) saldo zadržanega čistega poslovnega izida na začetku obdobja in na datum bilance stanja in gibanja v obdobju ter (6) uskladitev knjigovodske vrednosti vsake vrste kapitala, vplačanega presežka kapitala in vsake rezerve na začetku in na koncu obdobja ter razkritje za vsako gibanje posebej (Mednarodni računovodski standardi, 1999).

Izkaz gibanja kapitala je v Sloveniji popolnoma nov izkaz in nadomešča izkaz uporabe čistega dobička in kritja izgube po starem 56. členu Zakona o gospodarskih družbah. Tista podjetja, ki jim izkaza gibanja kapitala ni potrebno izdelati, morajo kljub temu izdelati skrajšano verzijo tega prikaza. Ta različica prikazuje le razdelitev čistega dobička kot sestavine kapitala oziroma poravnave izgube kot odbitne postavke od kapitala. Druga različica, torej "pravi" izkaz gibanja kapitala pa prikazuje gibanje vseh formalnih sestavin kapitala, vključenih v bilanco stanja, bodisi v njegovih skupinah ali posamično (Horvat, 2001, str. 28).

Celovit izkaz gibanja kapitala je lahko sestavljen iz zbirke ločenih predstavitev sprememb vsake od sestavin kapitala po razlogih, ki so privedli do nje. Lahko pa tudi vse vključimo v razpredelnico, v kateri so v glavi kot stolpci navedene vse sestavine kapitala, v vrsticah pa so navedeni možni razlogi za njihove spremembe. Ti so lahko: premiki v okvir kapitala, premiki v okviru kapitala ali premiki iz okvira kapitala. Spremembe zaradi premikov v okvir kapitala se lahko na primer pojavijo zaradi vpisa različnih sestavin kapitala, prevrednotenja kapitala, ugotovitev poslovnega izida v obravnavanem letu. Spremembe zaradi premikov v okviru kapitala so lahko na primer razporeditev čistega dobička v rezerve, poravnava izgube in drugi premiki med sestavinami kapitala. Spremembe zaradi premikov iz okvira kapitala so na primer izplačilo dividend ali vračilo kapitala. Upoštevanje vseh teh treh ustreznih vrst sprememb privede pri vsaki sestavini kapitala do njenega končnega stanja. Izkaz gibanja kapitala je sestavni del letnih računovodskih izkazov poleg bilance stanja, izkaza poslovnega izida in izkaza finančnega izida. Izkaz gibanja kapitala je lahko predračunski izkaz sprememb kapitala ali obračunski izkaz gibanja kapitala, lahko pa je tudi skupinski (Turk, 2001c, str. 97–98).

Pri revidiranju kapitala revizor ne posveča pozornosti samemu prometu z delnicami in med delničarji in številu delnic, ki so v lasti posameznih delničarjev, saj te spremembe ne vplivajo na računovodske izkaze podjetja (Whittington, Pany, 2001, str. 615). Revizorjev osnovni cilj ni revidiranje poslovanja delničarjev, ampak revidiranje računovodskih izkazov podjetja, tako bo revizor posvečal posebno pozornost le tistim dogodkom, ki vplivajo na računovodske izkaze podjetja.

5.1.1 REVIZIJSKI POSTOPKI ZA PREVERJANJE URADNIH TRDITEV NA KONTIH KAPITALA

5.1.1.1 OBSTOJ IN POJAVITEV

Pri tem cilju revizor preverja uradno trditev posloводства, da kapital obstaja na določen datum.

Revizor si pri preverjanju uradne trditve "obstoj" priskrbi statute in družbene pogodbe z vsemi spremembami in dopolnitvami in jih prouči. Vsako leto pregleda spremembe teh dokumentov in jih ustrezno dokumentira. Revizor si pri zbiranju dokazov pomaga tudi s postopkom pregledovanja zapisnikov sestankov. Tako revizor prebere in prouči: vse zapisnike skupščin ali drugih organov upravljanja in zapisnike sestankov nadzornih svetov ali drugih ustreznih organov (Odar, 1998, str. 4).

Pri revizijskem cilju "obstoj" mora revizor ugotoviti, ali je osnovni kapital, vpisan v sodni register, enak osnovnemu kapitalu v poslovnih knjigah podjetja in ali so vsa povečanja in zmanjšanja osnovnega kapitala vpisana v sodni register. Tukaj je potrebno upoštevati tudi naslednja pravila: spremembe nasproti tretjim osebam veljajo od dneva vpisa dalje in šele ko je povečanje osnovnega kapitala vpisano v sodni register se sme knjigovodsko prikazati. V sodnem registru morajo biti ustrezno evidentirane tudi statusne spremembe – poslovne združitve. Spremembe kapitala morajo biti v sodni register vpisane v zakonskih rokih (Odar, 1998, str. 4).

Revizor se mora za delniške družbe prepričati, da so vsa zmanjšanja in povečanja ter druge spremembe vpisane v delniško knjigo. V delniški knjigi revizor preveri navedene podatke o številu in vrednosti odobrenih, izdanih in dejansko vplačanih delnic. Ugotoviti mora tudi vrste izdanih delnic in iz njih izhajajoče pravice ter ali je podjetje odkupovalo lastne delnice. Za namene, za katere je zakonsko predpisana obveza oblikovanja sklada za lastne delnice, se mora revizor tudi prepričati, ali je bil sklad oblikovan (Habjan, 1992, str. 67, Odar, 1998, str. 4).

Revizor mora za družbe z omejeno odgovornostjo ugotoviti število poslovnih deležev in pravice izvirajoče iz poslovnih deležev. Če je družba odkupila lastni delež, se mora revizor prepričati, ali je za to imela zadosten vir (Odar, 1998, str. 4).

Revizor za družbe z enim samim družbenikom ugotovi, ali ta vodi knjigo sklepov v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah (Odar, 1998, str. 4).

Revizor mora preveriti, ali so razdelitve ali druge uporabe rezerv iz dobička med letom v skladu s statutom podjetja in v okviru dovoljenih pravnih pravil. Rezerve iz dobička v nobenem primeru ni mogoče razdeliti med lastnike v obliki dividend ali deležev v dobičku. Revizor mora preveriti, da vrednost kapitala ni znižana zaradi nezakonitih razdelitev čistega dobička iz preteklih let (Wedderburn, Wysocki, 1995, str. 21.2–21.3).

S tem ko revizor preveri uradno trditev "obstoj" kapitala, delno preveri tudi izpolnjevanje uradnih trditev "točnost (merjenje)" in "popolnost" (Habjan, 1992, str. 67–68).

5.1.1.2 PRAVICE IN DOLŽNOSTI

Ta revizijski cilj se ne uporablja. Kapital je obveznost do lastnikov, ki praviloma nikoli ne zapade, izjeme so: stečaj in likvidacija podjetja ter izplačilo dela kapitala v postopku znižanja osnovnega kapitala (Odar, 1998, str. 5).

5.1.1.3 DOGAJANJE

Pri tem cilju revizor preverja uradno trditev posloводства, da so se poslovni dogodki ali opravila v zvezi s kapitalom zgodila v zvezi z obravnavanim podjetjem.

Tako kot pri preverjanju uradne trditve "obstoj" si revizor tudi pri preverjanju uradne trditve "dogajanje" pomaga s postopkom pregledovanja zapisnikov sestankov. Tako revizor prebere in prouči vse zapisnike skupščin in drugih organov upravljanja in se nato prepriča, ali so sprejeti sklepi v zvezi s poslovnimi dogodki, ki se nanašajo na kapital, tudi izvršeni.

Pri revizijskem cilju "dogajanje" revizor preveri začetno stanje celotnega kapitala v poslovnih knjigah in ugotovi, ali se je znesek prenesenega čistega dobička spremenil zaradi odprave bistvenih napak po mednarodnem računovodskem standardu 8. Če se je spremenil, preveri pravilnost popravkov. Revizor pri tem revizijskem cilju ugotovi vse spremembe na kapitalu, ki so se dogodile v obračunskem obdobju in nato za vsako poišče pravno podlago. Ugotovi tudi, ali so spremembe kapitala med letom ustrezno evidentirane. Revizor preveri tudi, ali je posloводство storilo vse potrebno za vpis sprememb kapitala v sodni register in ali so bila ta opravila opravljena v zakonskih rokih. Ugotovi tudi, ali je vplačani presežek kapitala evidentiran le ob povečanju osnovnega kapitala in preveri vplačila sredstev za vplačane presežke kapitala (Odar, 1998, str. 5–6).

Revizor mora pri tem revizijskem cilju preveriti, kako je s terjatvami za nevplačani kapital. Ugotovi njihovo velikost, izvirajočo iz pogodbe. Preveri revalorizacijo (če je predvidena) teh terjatev in se prepriča, ali so bile terjatve vplačane v pravih zneskih, ko je posloводство pozvalo k njihovem vplačilu. Revizor ugotovi tudi, ali je bil čisti dobiček poslovnega leta pravilno izkazan. Nato preveri, ali so sklepi skupščine o razporeditvi čistega dobička ustrezno izkazani v poslovnih knjigah. Revizor tukaj posebno pozornost nameni izplačilu dividend in udeležb v dobičku. Ugotoviti mora, ali so bile dividende in udeležbe v dobičku izplačane v višini in v rokih, določenih s skupščinskimi sklepi in ali so bile pri izplačilu dividend in udeležb v dobičku obračunane in plačane predpisane dajatve. Revizor mora preveriti tudi pravilnost razporeditve čistega dobička na druge kapitalske postavke in obveznosti in se prepričati o njihovem pravilnem evidentiranju. Nadalje revizor ugotovi, ali je spoštovano načelo, da se izplačila iz dobička ne morejo pobotati s terjatvijo družbe do družbenika za vplačilo osnovnega vložka. Če je podjetje poravnalo izgubo, revizor preveri, ali za to obstaja ustrezen skupščinski sklep in ugotovi, ali je bila izguba poravnana v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi, s

stališčem 16 Slovenskega inštituta za revizijo in z Zakonom o gospodarskih družbah (Odar, 1998, str. 5–6).

5.1.1.4 POPOLNOST

Pri tem cilju revizor preverja uradno trditev posloводства, da so vse postavke kapitala in poslovni dogodki v zvezi s kapitalom evidentirani.

Pri revizijskem cilju "popolnost" revizor ugotovi, ali so bili vsi poslovni dogodki v zvezi s kapitalom tudi ustrezno in pravočasno izkazani ter izkazani v pravem obračunskem obdobju. Revizor se tako prepriča, ali se morda niso spremembe posameznih kapitalskih postavk evidentirale brez ustreznih sklepov. Revizor ugotovi, ali je podjetje izkazalo vse nakupe lastnih delnic in deležev. Za nakup lastnih delnic šteje tudi nakup delnic obvladujoče družbe s strani obvladljive družbe. Revizor preveri tudi vsa dejanja v zvezi z nakupom in odtujitvijo lastnih delnic oziroma lastnih deležev (Odar, 1998, str. 6).

5.1.1.5 VREDNOTENJE

Pri tem cilju revizor preverja uradno trditev posloводства, da so postavke kapitala evidentirane v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi, mednarodnimi računovodskimi standardi in z upoštevanjem ustreznih zakonov.

Pri revizijskem cilju "vrednotenje" revizor ugotovi, ali je kapital revaloriziran in ali so vse postavke kapitala revalorizirane v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi. Podrobno preveri revalorizacijo čistega dobička poslovnega leta do njegove razporeditve in revalorizacijo drugih postavk kapitala od razporeditve čistega dobička dalje (Odar, 1998, str. 6). Če skupščina družbenikov ne določi datuma razporeditve poslovnega izida, se za datum razporeditve vzame datum skupščine (Gorenc, 1999, str. 65).

Revizor pri revizijskem cilju "vrednotenje" ugotovi, ali so bila vplačila pri ustanovitvi podjetja in pri povečanju osnovnega kapitala v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah. Posebno pozornost nameni stvarnim vložkom, kjer si pridobi tudi zagotovilo, da jih je posloводство prevzelo, da imajo gospodarsko vrednost za podjetje in da so bili vrednoteni po pošteni vrednosti. Ugotovi, ali so obveznosti, iz katerih se lahko poveča osnovni kapital po postopku pogojnega povečanja kapitala, pravilno izkazane. Posebno pozornost nameni menjalnemu razmerju. Pri povečanju osnovnega kapitala na podlagi odobrenega kapitala, preveri, ali so bili vsi zakonsko predpisani postopki opravljeni (Odar, 1998, str. 7).

Revizor pri revizijskem cilju "vrednotenje" preveri tudi vse knjižbe v zvezi s poslovnimi združitvami. Prepriča se, ali so sredstva in dolgovi pravilno izkazani in prouči njihovo vrednotenje. Posebno pozornost nameni pripojitvam in ugotavljanju poštene vrednosti s pripojitvijo pridobljenih sredstev in dolgov ter se prepriča o pravilnem izkazovanju dobrega ali slabega imena. Pri pripojitvah posebno pozornost nameni menjalnemu razmerju in postopku povečanja

kapitala s pripojitvijo in ugotovi, kako so bili poplačani lastniki prevzetega podjetja (Odar, 1998, str. 7).

Nadalje mora preveriti, ali je prišlo do izplačila vmesne dividende. Če je prišlo do izplačila vmesne dividende, mora preveriti, ali je poslovodstvo za ta izplačila dobilo vsa soglasja. Pravilnost izplačil vmesnih dividend preveri na enak način, kot da gre za izplačilo dividend (Odar, 1998, str. 7).

Revizor pri revizijskem cilju "vrednotenje" ugotovi, ali je po statutu ali družbeni pogodbi poslovodstvo upravičeno do nagrade iz dobička. Nato prouči pogoje, pod katerimi je poslovodstvo udeleženo pri čistem dobičku. Prepriča se tudi, ali so bile odobrene nagrade poslovodstvu pravilno izplačane in da so z njimi v zvezi tudi poravnane predpisane dajatve. Prepriča se tudi, da si poslovodstvo neposredno ali posredno ni izplačevalo ničesar, za kar bi ne bilo podlage v pogodbi o zaposlitvi in za kar ne obstajajo sklepi ustreznih organov. Revizor ugotovi, kako je z izplačili iz dobička članom nadzornih svetov, in ravna podobno, kot pri revidiranju vseh vrst izplačil poslovodstvu (Odar, 1998, str. 7).

5.1.1.6 MERJENJE

Pri tem cilju revizor preverja uradno trditev poslovodstva, da so poslovni dogodki v zvezi s kapitalom evidentirani v pravem znesku in razporejeni na ustrezno obdobje.

Pri revizijskem cilju "merjenje" je potrebno ugotoviti, ali so vse poslovne spremembe v zvezi s kapitalom pravilno evidentirane. Ugotoviti je treba, ali je odtujitev lastnih delnic in lastnih deležev ter umik lastnih delnic vedno poračunan le s kapitalom. Iz teh poslov ne morejo biti pripoznani niti prihodki niti odhodki. Revizor preveri tudi, ali je bil sprejet sklep o odobrenem kapitalu in ali je pravica za povečanje osnovnega kapitala na tej podlagi tudi zabilančno evidentirana. Prepričati se je potrebno, ali so bila vsa izplačila čistega dobička v obliki dividend ali deležev tudi evidentirana kot taka in da niso bila delno ali v celoti evidentirana kot strošek. Nadalje revizor ugotovi, ali imajo družbe z omejeno odgovornostjo v statutu predvidena naknadna vplačila, ali so bila ta vplačana in kako je z njihovimi vračili. Ugotoviti mora tudi, ali je podjetje poslovodstvu odobravalo posojila in preveriti način odobritve teh posojil. Pri tem se upošteva statut in Zakon o gospodarskih družbah. Preveriti je potrebno tudi pogoje, pod katerimi so lastniki pridobili posojila od podjetja, in se prepričati, kako je z zavarovanjem in vračili teh posojil (Odar, 1998, str. 8).

5.1.1.7 PREDSTAVITEV IN RAZKRITJE

Pri tem cilju revizor preverja uradno trditev poslovodstva, da morajo biti postavke kapitala ustrezno razkrite, razvrščene in opisane v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi in predpisi.

Pri revizijskem cilju "predstavitev in razkritje" mora revizor proučiti letno poročilo in ugotoviti, ali so vse spremembe kapitala tudi ustrezno razkrite. Revizor mora podrobno proučiti izkaz razporeditve čistega dobička in pokrivanja izgube.

Za podjetja, katerih delnice kotirajo na borzi, revizor ugotovi, ali so ta podjetja poročala v skladu z zakoni. Posebej je potrebno preveriti, ali so javnost takoj in popolno obvestile o vseh pomembnih dogodkih v zvezi s poslovanjem in delovanjem podjetja. To je potrebno ugotoviti tudi za obveščanje o spremembah v zvezi s kapitalom, kot so izdaja nove emisije delnic, umik delnic in druga zmanjšanja osnovnega kapitala, poslovne združitve, prevzemi in podobno (Odar, 1998, str. 9).

Ugotoviti je potrebno, ali so v letnem poročilu razkriti vsi nakupi, prodaje ter stanje lastnih delnic v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah. Prepričati se je potrebno, ali je podjetje kot posebno sestavino računovodskih izkazov predstavilo in izdelalo še izkaz sprememb lastniškega kapitala (izkaz gibanja kapitala). Revizor se prepriča, ali so v tem izkazu razkriti vsi podatki in informacije, zahtevane v mednarodnem računovodskem standardu 1. Prepričati se je potrebno, ali je podjetje v posebnem izkazu sprememb lastniškega kapitala (izkaz gibanja kapitala) razkrilo tudi vse kapitalske posle z lastniki. Revizor ugotovi, ali so vsa ostala razkritja v zvezi s postavkami kapitala ustrezna (Odar, 1998, str. 9).

5.1.2 PREIZKUS DELOVANJA NOTRANJIH KONTROL IN PREIZKUSI PODATKOV

Revizor mora dobro spoznati sestav notranjega kontroliranja, ki se nanaša na konte kapitala. Še posebej je pomembno preveriti okolje kontroliranja, predvsem ustrezno usposobljenost računovodskega osebja (Taylor, Glezen, 1996, str. 822–823).

Sicer pa v podjetjih poslovodstvo navadno skrbno kontrolira konte kapitala. Ko revizor ocenjuje tveganje pri revidiranju kapitala, bi moral oceniti, s kakšno pozornostjo spremlja poslovodstvo poslovne dogodke, ki so neposredno povezani s kapitalom. Ker pa je v praksi relativno lahko preveriti vse poslovne dogodke, pogosto ni smiselno, da bi revizor opravljal dodatne teste notranjih kontrol. V takih okoliščinah osnuje revizor svoje mnenje o notranjih kontrolah (pri revidiranju kapitala) na osnovi detaljnega pregleda vseh poslovnih dogodkov (O'Reilly, 1990, str. 581).

Pri preizkusu delovanja notranjih kontrol mora revizor preveriti (Turk et al., 1994, str. 175):

- ali so bile obveznosti iz kapitala v poslovnih knjigah in bilanci stanja izkazane v dejanskih zneskih, torej popolno in pravilno ter
- ali so bili poslovni dogodki v zvezi s to kategorijo skladni z zakonskimi določili, določili aktov gospodarske družbe in z računovodskimi standardi.

Preizkušanje podatkov je različno po specifičnih poslovnih dogodkih, povezanih s kapitalom. Zaradi omejenega obsega mojega diplomskega dela naj opišem te preizkuse le za nekaj vrst poslovnih dogodkov.

Revizor preizkuša podatke o dividendah, če jih je podjetje izplačalo. Preverjanje dividend obsega ugotavljanje objavljenih dividend ter izplačanih dividend. Revizor preverja pravilnost celotnega zneska dividend ter pridobi dokaz, da je bil izplačan delničarjem. Morebitna razlika med objavljenimi in še ne izplačanimi dividendami se mora pokazati kot obveznost (Whittington, Pany, 2001, str. 621).

Odložene dividende lahko predstavljajo poseben problem, saj je taka praksa zelo neobičajna in je lahko posledica plačilne nesposobnosti podjetja. Revizor mora v tem primeru dobiti ustrezna pojasnila od poslovodstva, zakaj je bilo plačilo dividend odloženo, v vsakem primeru pa je pojav odloženih dividend potrebno prikazati v pojasnilih k računovodskim izkazom (Perner, 1995, str. 167).

Izplačilo dividend se lahko izvede tudi v obliki delniških dividend. V tem primeru ostanejo celotna sredstva družbe in deleži delničarjev nespremenjeni. Učinek teh dividend je prenos določenega zneska s postavke nerazporejenega dobička na postavko osnovnega kapitala (Needles, Powers, 1998, str. 592). Podjetja se lahko odločajo tudi za razcepitev delnic. To je zamenjava delnic z večjo nazivno vrednostjo za več delnic z manjšo nazivno vrednostjo. Podjetja se odločajo za razcepitev delnic zlasti v primerih, ko je tržna vrednost ene delnice tako visoka, da ni več možno trgovanje v zadostnem obsegu, ker so predrage. Razpršitev ne vpliva na višino osnovnega kapitala in se ne knjiži. Dokaz o razpršitvi so ustrezni sklepi in zapisniki v podjetju (Needles, Powers, 1998, str. 595–596).

5.2 REVIDIRANJE OBVEZNOSTI DO TUJIH VIROV SREDSTEV OZIROMA REVIDIRANJE DOLGOV

Vrst posameznih dolgov je zelo veliko, saj se le-ti delijo na poslovne in finančne, ti pa še na posamezne podvrste po roku zapadlosti, po posojilodajalcih in po vrsti. Tako je pri revidiranju posameznega dolga potrebno upoštevati naravo le-tega. Zaradi omejenega obsega mojega diplomskega dela, naj opišem le nekaj splošnih značilnosti in pravil pri revidiranju dolgov in nekaj postopkov pri revidiranju finančnih dolgov in dolgov do dobaviteljev.

Glavna razlika med revidiranjem sredstev in revidiranjem dolgov je pri različnem poudarku pri preverjanju uradnih trditev. Revizor pri revidiranju sredstev v prvi vrsti poudarja preverjanje zneskov, evidentiranih kot sredstva, torej da poudarek preverjanju uradne trditve "obstoj". Bolj je namreč verjetno, da bodo dolgovi podcenjeni ali neevidentirani in sredstva precenjena, čeprav se lahko zgodi tudi obratno (O'Reilly et al., 1990, str. 503). Torej da pri revidiranju dolgov revizor poudarek cilju "popolnost".

Tabela 2: Nepravilnosti pri izkazovanju obveznostih do tujih virov
v računovodskih izkazih

Nepravilnosti	Ocenjena stopnja pogostosti (0–5)
Obveznosti so premalo izkazane	2,78
Obveznosti niso knjižene v celoti	2,39
Obveznosti so bile odpisane pred rokom zastaranja (oziroma neutemeljeno)	0,65

Vir: Gorenc, 1999, str. 65.

Podjetja so nagnjena k prikazovanju boljše plačilne sposobnosti, kot je v resnici. V ta namen lahko prikazujejo nižje dolgove od dejanskih ali pa prikazujejo večji delež dolgoročnih dolgov na račun kratkoročnih. Revizor je pri revidiranju dolgov soočen z dvema glavnima problemoma. Prvi je povezan z vrednotenjem nastalih dolgov. Drugi pa se nanaša na ugotavljanje, ali so v poslovnih knjigah izkazani vsi dolgovi. Z revizijskega vidika je torej najpomembnejše ugotoviti, ali so dolgovi pravilno ovrednoteni in ali so vsi prikazani (Bevčič, 1993, str. 23).

Cilji revizije dolgoročnih in kratkoročnih dolgov so (Taylor, Glezen, 1996, str. 765, 814):

- Ugotoviti, ali so vsi dolgoročni in kratkoročni dolgovi, ki obstajajo ali nastanejo na datum revizije, pravilno izkazani v računovodskih izkazih.
- Pri dolgoročnih dolgovih je potrebno ugotoviti, ali so dolgoročni dolgovi sestavljeni iz zneskov, ki zapadejo v plačilo po enem letu od datuma revizije oziroma ali so prikazani kratkoročni dolgovi, za katere sta bila izkazana namen in sposobnost ponovnega dolgoročnega financiranja. Pri kratkoročnih dolgovih je potrebno ugotoviti, ali so kratkoročni dolgovi sestavljeni iz zneskov, ki zapadejo v plačilo v enem letu.
- Ugotoviti, ali so razkritja glede dolgoročnih in kratkoročnih dolgov ustrezna.

Revizor lahko na splošno pri revidiranju dolgov uporabi naslednje revizijske postopke: preiskovanje pogodb, poizvedovanje pri poslovodstvu, potrjevanje, ponoven izračun, analitični postopki, pregledovanje zapisnikov podjetja, pregled izdatkov po datumu revizije.

Za vse dolgove mora revizor določiti dejanski znesek na koncu leta, popravljen za vsa njegova povečanja ali zmanjšanja, ter zagotoviti, da so bili dolgovi navedeni v skladu z načelom previdnosti (Wedderburn, Wysocki, 1995, str. 19.4). Po izteku zastaranja mora podjetje odpisati dolgove v dobro izrednih prihodkov.

Pri usklajevanju analitičnih evidenc z glavno knjigo mora revizor preveriti, ali se stanje, izkazano v teh evidencah, ujema s stanjem na sintetičnem kontu glavne knjige in s stanjem izkazanim v bilanci stanja. V ta namen revizor preveri, če ima vsak upnik v analitični evidenci odprt svoj konto. Konec leta mora podjetje narediti izpis dolgov po posameznih upnikih, ki zajema začetni saldo, promet v breme, promet v dobro in končni saldo odprtih dolgov.

Revizor mora pri revidiranju dolgov raziskati oziroma razložiti vse debetne salde na vseh kontih dolgov. (Taki saldi morajo biti razkriti v bilanci stanja v okviru sredstev.) (Wedderburn,

Wysocki, 1995, str. 19.3). Revizor mora tudi preveriti, ali je podjetje pravilno opravilo prenos tistih dolgoročnih dolgov, ki zapadejo v plačilo v roku krajšem od leta dni med kratkoročne dolgove.

Med dolgoročnimi dolgovi se najpogosteje pojavljajo posojila, ki jih podjetja dobijo od finančnih institucij ali od drugih podjetij. Ti poslovni dogodki so zelo pomembni, zato se jim nekoliko podrobneje posvetim. Zapadlost velikega dolga v plačilo, lahko na primer podjetju povzroči težave z denarnimi tokovi. Zaradi pomembnosti dolgoročnih dolgov revizor običajno preveri vse poslovne dogodke na kontih v obravnavanem letu (Taylor, Glezen, 1996, str. 816).

Dolgoročni finančni dolgovi zahtevajo od revizorja posebno pozornost tudi zato, ker so zanje pogosto izdana poročila ali pa so zavarovani s sredstvi podjetja. Primer takšnega zavarovanja je zavarovanje posojilnega zneska s hipoteko nad določenimi posojilojemalčevimi sredstvi.

Pri izvajanju analitičnih postopkov v zvezi z dolgoročnimi dolgovi lahko revizor primerja (1) salde obravnavanega in preteklega leta, (2) evidentiranje izposoj in vračil s predračunom denarnih tokov ter (3) izračunano povprečno obrestno mero (dobljeno z deljenjem stroškov obresti s povprečjem začetnih in končnih dolžniških saldov) in navedeno obrestno mero. Revizor mora raziskati pomembne razlike, da bi ugotovil, ali so izposoje in vračila pravilno evidentirani ter ali so stroški obresti pravilno izračunani (Taylor, Glezen, 1996, str. 816).

Pri preizkusu delovanja notranjih kontrol v okviru dolgoročnih finančnih dolgov mora revizor preveriti, ali le-te delujejo ustrezno in učinkovito. Ugotoviti mora (Whittington, Pany, 2001, str. 606):

- ali so vse spremembe v zvezi z dolgoročnimi dolgovi pravilno potrjene, na primer, statut podjetja navadno predvideva, da mora najetje dolgoročnega dolga potrditi upravni svet, ko se preverjajo kontrole odobritvene listine, se predvsem preverja ločenost pristojnosti med osebami, ki odobravajo, in tistimi, ki izvajajo finančne transakcije,
- ali se pri izdaji obveznic uporabljajo neodvisni skrbniki,
- ali so obresti in drugi stroški v zvezi s temi posojili pokriti v ustreznem obračunskem obdobju,
- ali so bila upoštevana vsa določila pogodb o uporabljanju in vračanju posojil.

Poleg tega mora ugotoviti (Turk et al., 1994, str. 173):

- ali so v računovodske izkaze vključene vse dolgoročne obveznosti do bilančnega datuma,
- ali obstajajo dejanske možnosti za poravnavo teh obveznosti oziroma ustrezna zagotovila za njihovo poravnavo v primeru nezadostne plačilne sposobnosti.

Revizor mora pri preizkusu podatkov o finančnih dolgovih pozorno in temeljito pregledati posojilne pogodbe (s spremembami in dopolnili) in sklep o izdaji vrednostnih papirjev, če je podjetje izdajalo vrednostne papirje.

Z revizijskim postopkom preiskovanje pogodb, ki je lahko dopolnjevo s poizvedovanjem pri poslovodstvu in ob upoštevanju vseh pomembnih ugotovitev med revidiranjem, se revizor

prepriča, ali: se podatki v pregledu dolgoročnih finančnih dolgov skladajo s pogodbenimi določili, ali je stranka (naročnik) izpolnila vsa pogodbeno določila, ali je (ali bo) stranka (naročnik) zagotovila dovolj sredstev za odplačila zapadlih dolgov v letu dni po datumu bilance stanja.

Revizor mora preveriti tudi obračun obresti. Ta korak izvede revizor za vsak pomemben finančni dolg in če je mogoče tudi globalno za vse dolgove skupaj. S pomočjo analitične evidence denarnih sredstev revizor preveri tudi v obdobju plačane obresti. V kolikor upnik ne pošlje obračuna obresti, jih mora dolžnik sam obračunati in jih tudi vključiti v računovodske izkaze.

Revizor pri revidiranju dolgoročnega finančnega dolga uporablja tudi revizijski postopek potrjevanja. Tega se revizor loti zaradi vrednotenja dolgov in zato, da preveri, ali so v poslovnih knjigah izkazani vsi dolgovi. Upniku se pošlje potrditveno pismo, ki običajno ne navaja salda ali drugih podrobnosti dolga, ampak zahteva, da upnik sporoči podatke neposredno revizorju. Ko revizor to stori, pričakuje, da mu bo upnik sporočil podrobnosti o vseh terjatvah do naročnika, ki jih ima, če jih je naročnik evidentiral ali ne. Potrdilnice se navadno pošljejo vsem finančnim inštitucijam, s katerimi je posloval naročnik med letom, ne glede na saldo ob koncu leta. Potrditev vseh pomembnih izposoj in vseh vračil, ki niso v skladu s pogoji dolžniškega inštrumenta, je treba primerjati z zapisniki sestankov posloводства (Taylor, Glezen, 1996, str. 818).

Pri predstavitvi in razkritju mora revizor upoštevati, da datum zapadlosti dolga v plačilo sicer pogosto določa njegovo razvrstitev med dolgoročne in kratkoročne, vendar pa lahko drugi dejavniki, kot so namen in zmožnost refinanciranja ali vztrajno kršenje dolžniških pogodb, tako razvrstitev spremenijo.

Na pasivni strani bilance stanja v podjetjih so kratkoročni dolgovi tista kategorija, ki se pojavlja najpogosteje in je najbolj raznovrstna. Zato v nadaljevanju predstavljam samo revidiranje dolgov do dobaviteljev.

V zvezi z dolgovi do dobaviteljev ima revizor na voljo več analitičnih postopkov. Primerja lahko (1) salde obravnavanega leta s predračunom za obravnavano leto in z obračunom za preteklo leto, (2) koeficient dolgov do dobaviteljev na nabave v obravnavanem letu in v preteklih letih, (3) stopnjo udeležbe v plačilo zapadlih obveznosti do dobaviteljev v obravnavanem letu in v preteklih letih, (4) v plačilo zapadle dolgove do povezanih strank v obravnavanem letu in v preteklih letih. Revizor mora pri teh analitičnih postopkih paziti tudi na spremembe med podatki, ki bi morale biti, pa jih ni (Taylor, Glezen, 1996, str. 765–766).

Pri dolgovih do dobaviteljev je sestav notranjega kontroliranja za uradne trditve tesno povezan s kontrolami nabav, prejemov, izdatkov in zalog. Primeri kontrole so: primerjava prodajalčevega računa in prejemnice podjetja, naročnikova uskladitev mesečnih izpiskov, ki jih dobi od dobaviteljev z evidentiranimi dolgovi do dobaviteljev, mesečna uskladitev analitičnih kontov obveznosti do dobaviteljev s sintetičnim kontom glavne knjige. Uspešni kontrolni postopki morajo zmanjšati verjetnost neevidentiranih dolgov do dobaviteljev in omogočajo revizorju

zmanjšanje števila poslanih potrdilnic dolgov do dobaviteljev (Taylor, Glezen, 1996, str. 765–766).

Uradno trditev o popolnosti dolgov do dobaviteljev revizor običajno preizkuša s potrjevanjem saldov pri dobaviteljih in s pregledovanjem izplačil po datumu revizije.

Preden revizor pošlje zahteve za potrditev dobaviteljev, najprej uskladi seznam dolgov posameznih dobaviteljev s celotnim zneskom (sintetični konto nakupov) v glavni knjigi in preveri matematično točnost seznama dolgov do posameznih dobaviteljev. Nato revizor pošlje zahteve za potrditev glavnim naročnikovim dobaviteljem in drugim dobaviteljem ne glede na salde njihovih kontov na datum revizije. Revizorjev cilj je običajno pridobiti potrditve o kontih, na katerih so najverjetneje veliki saldi dolgov do dobaviteljev, kar pa ni nujno za konte, na katerih so veliki evidentirani saldi. Zaradi tega revizor pogosto pošlje zahteve za potrditve tudi dobaviteljem s saldi nič. Zagotoviti mora, da so ničelni saldi, glavni dobavitelji in nerutinski dobavitelji preizkušani tako kot saldi pomembnih upnikov. Potrditev ima dvojni namen: evidentiranje zneska, ki ga je potrdil dobavitelj, in uskladitev tega zneska z zneskom, prikazanim na naročnikovem analitičnem seznamu dolgov do dobaviteljev (Taylor, Glezen, 1996, str. 767–769, Wedderburn, Wysocki, 1995, str. 19.3).

Drugi postopek, ki se uporablja pri preizkušanju podatkov pri revidiranju dolgov do dobaviteljev, je pregled izdatkov po datumu revizije. Če revizor ugotovi izdatek, ki se nanaša na obdobje pred datumom revizije, pregleda seznam dolgov do dobaviteljev, da bi ugotovil, ali je dolgovani znesek na datum revizije pravilno evidentiran kot dolg (Taylor, Glezen, 1996, str. 767–769).

Kombinacija potrditve dolga do dobaviteljev in pregleda kasnejših izdatkov skupaj z delom, opravljenim na drugih področjih, kot so denarna sredstva, zaloge in stroški prodanih količin, običajno da revizijsko zagotovi, potrebno revizorju v zvezi z dolgovi do dobaviteljev (Taylor, Glezen, 1996, str. 769).

5.3 REVIDIRANJE DOLGOROČNIH IN KRATKOROČNIH PASIVNIH (UDOLGOVLJENIH) ČASOVNIH RAZMEJITEV

Revizorji se pri revidiranju kratkoročnih in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev srečujejo s številnimi problemi, saj so postavke pasivnih časovnih razmejitev podvržene subjektivni presoji glede nastanka določenih bodočih dogodkov in vplivom posloводства, za njih pa tudi ne obstajajo specifične kontrole za preprečevanje nastanka napak pri ocenjevanju (Bevčič, 1993, str. 96).

Težave pri revidiranju kratkoročnih in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev izhajajo predvsem iz dejstva, da revizorji zelo težko ugotovijo, ali so izkazani zneski na teh kontih oblikovani realno. Revizor predvsem zelo težko oceni realnost oblikovanih dolgoročnih rezervacij. Dolgoročne rezervacije imajo namen zmanjšati poslovno tveganje v prihodnosti. Toda dejstvo je, da večina zneskov, ki jih zabeležimo med dolgoročnimi rezervacijami, temelji

na ocenjenih in ne izmerjenih podatkih in to je lahko razlog, da ima podjetje pri njihovem oblikovanju špekulativne namene. Z njimi lahko zmanjšujejo ali povečujejo poslovni izid (Kavčič, 1995, str. 97).

Po mnenju revizorjev so nepravilnosti na kontih kratkoročnih in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev dokaj pogoste. Izmed najpogostejših nepravilnosti iz spodnje tabele, prva povečuje, druga pa zmanjšuje poslovni izid (Gorenc, 1999, str. 66–67).

Tabela 3: Nepravilnosti pri izkazovanju dolgoročnih rezervacij in vnaprej vračunanih stroškov v računovodskih izkazih

Nepravilnosti	Ocenjena stopnja pogostosti (0–5)
Podjetje ni vnaprej vračunalo možnih obveznosti (na primer tožb)	2,65
Oblikovane dolgoročne rezervacije niso utemeljene (so prevelike)	2,22
Podjetje ni oblikovalo dolgoročnih rezervacij iz naslova prodajnih jamstev	1,65

Vir: Gorenc, 1999, str. 66.

Revizijski cilji pri revidiranju (dolgoročnih in kratkoročnih) pasivnih časovnih razmejitev so:

- V računovodskih izkazih so bile konec obračunskega obdobja zabeležene vse dolgoročne rezervacije in pasivne časovne razmejitve.
- V računovodske izkaze so vključene samo veljavne dolgoročne rezervacije in pasivne časovne razmejitve.
- Zneski v računovodskih izkazih se ujemajo s knjigovodskimi podatki.
- Zneski dolgoročnih rezervacij in pasivnih časovnih razmejitev so bili pravilno odobreni, točno ugotovljeni, povzeti in evidentirani.
- Možne obveznosti so bile točno ugotovljene in ovrednotene.
- Dolgoročne rezervacije in pasivne časovne razmejitve so bile v računovodskih izkazih pravilno razvrščene, opisane in prikazane.

Revizor lahko pri pasivnih časovnih razmejitvah uporabi naslednje analitične postopke: (1) primerja salde s podatki za predhodno leto in razišče vsako neobičajno spremembo ali pa obstoj nepričakovane spremembe, (2) primerja razmerje med vnaprej vračunanimi stroški in prodajo za tekoče leto s predhodnim letom, (3) izračuna odložene prihodke v odstotkih od celotnih prihodkov pri ustrezni kategoriji prihodkov in jih primerja s prejšnjimi obdobji.

Pregleda dopise, zapisnike sestankov posloводства in druge pomembne dokumente in se pogovori s poslovodstvom ter tako oceni potrebo po dolgoročnih rezervacijah in pasivnih časovnih razmejitvah. Razmisli tudi o vključitvi posebne omembe v predstavitvenem pismu (Wedderburn, Wysocki, 1995, str. 20.2). To je revizijski dokaz, ki zmanjša možnosti nesporazumov med revizorjem in poslovodstvom, saj so v njem predstavljene vse bistvene usmeritve,

odgovornosti, dolžnosti posloводства in potrebna razkritja. S predstavitvenim pismom posloводства, posloводство potrjuje svojo odgovornost za sestavitev računovodskih izkazov, ki so predmet revidiranja, zapisnike sestankov organov upravljanja, podpisane računovodske izkaze in letna poročila posloводства.

Revizor preveri osnovno dokumentacijo v zvezi z naslednjimi dolgoročnimi rezervacijami: obveznosti v zvezi z garancijami za proizvode in storitve, zapadla plačila za stalna sredstva, večja popravila, da "rezervacija" v resnici ni odložen prihodek, da je rezervacija dolgoročna in ne kratkoročna (Wedderburn, Wysocki, 1995, str. 20.2).

Pri revidiranju dolgoročnih rezervacij mora revizor s sklicevanjem na osnovno dokumentacijo ali na notranje obračune (npr. za rezervacije za pričakovane izgube) preveriti, ali je znesek sprejemljiv. Preveriti je treba izračun tistih dolgoročnih rezervacij, ki so revalorizirane v skladu s slovenskim računovodskim standardom 10 (Wedderburn, Wysocki, 1995, str. 20.2 – 20.3).

Za revizorja je priporočljivo, da zaradi postopkov pri revidiranju razdeli pasivne časovne razmejitve v dve skupini, in sicer na postavke, ki so povezane s tekočimi poslovnimi dogodki in postavke, kjer obveznost ni precizno znana. Za prve je bistveno, da je zanje znan plačnik in višina obveznosti. Pri teh gre predvsem za kratkoročno vnaprej vračunane stroške (odhodke) kot tudi kratkoročno odložene prihodke. Revizijski postopki so tu podobni ali enaki postopkom, ki veljajo za nabavni oziroma prodajni cikel. Pri drugih pasivnih časovnih razmejitvah, kjer obveznost ni precizno znana, so revizijski postopki bolj zapleteni (Bevčič, 1993, str. 95).

Revizor mora pri revidiranju pasivnih časovnih razmejitev primerjati tudi izračun odloženih prihodkov z osnovno dokumentacijo in ustrezno računovodsko usmeritvijo podjetja. Revizor preveri kasnejša plačila vnaprej vračunanih stroškov ali odhodkov, ki so bila opravljena pred koncem revidiranja, in jih primerja z vnaprej vračunanim saldonom.

Revizor mora predvsem ugotoviti, ali pasivne časovne razmejitve in dolgoročne rezervacije ne skrivajo neupravičeno skrito rezervo (obstoj). Takšna nepravilnost zmanjšuje poslovni izid podjetja. Splošno načelo je, da morajo biti dolgoročne rezervacije in pasivne časovne razmejitve vrednotene pošteno. To pomeni ne preveč optimistično in ne preveč pesimistično (vrednotenje).

6 SKLEP

Ob besedi revizor se človek najprej spomni na Gogoljevo delo, v katerem se lokalni državni uradniki bojijo višjega državnega uradnika, ki naj bi prišel nadzorovat njihovo delo. Tudi danes ima lahko ta beseda širši pomen. Tako lahko na primer neki poslovni subjekt, ki naroča drag proizvod pri nekem podjetju, zahteva revizijo tehničnih podatkov o tem proizvodu. V splošnem pomeni "revizija" preverjanje katerekoli informacije, ki se da izmeriti in predstaviti v obliki preverljivih podatkov.

V svojem diplomskem delu ne razumem te besede v tako širokem pomenu, temveč predvsem tisti pomen te besede, ki predstavlja preverjanje denarno izraženih podatkov o nekem podjetju.

Točnejši izraz, ki se za tovrstno revizijo uporablja, je "zunanje revidiranje podatkov iz temeljnih računovodskih izkazov". Spoznala sem računovodsko opredelitev postavk na pasivni strani bilance stanja in še posebej posamezne postavke kapitala. Ugotovila sem tudi, da prav s tem v zvezi prinaša novi Zakon o gospodarskih družbah veliko sprememb, ki so mi povzročile precej težav, saj v slovenskih učbenikih še niso razložene.

Ob primerjavi mnogih tujih učbenikov o računovodstvu in reviziji sem ugotovila precejšnje razlike med tujim, predvsem ameriškim, ter našim pristopom do te problematike. Tuji pristop je osnovan na dolgoletni tradiciji in počasnem razvoju, medtem ko je naš razvoj v to smer razmeroma kratek in so zanj značilne hitre in dokaj korenite spremembe.

Vloga revizorja je izredno odgovorna in nikakor ne lahka. Na osnovi splošno sprejetih načel in postopkov mora izraziti svoje mnenje o pravilnosti uradnih trditev posloводства podjetja, ki ga revidira. Eden najpomembnejših sestavnih delov njegove naloge je revidiranje kapitala in revidiranje ostalih postavk obveznosti do virov sredstev. Kapital je najpomembnejša kategorija v bilanci stanja, zato sem mu posvetila posebno pozornost. Spoznala sem delo revizorja, ki pri revidiranju kapitala pregleda vse poslovne dogodke, ki so neposredno povezani z njim. Ugotovila sem tudi, da je pri revidiranju dolgov z revizijskega vidika najpomembnejše ugotoviti, ali so dolgovi pravilno ovrednoteni in ali so prikazani v celoti. Pri pasivnih časovnih razmejitev in še posebej pri dolgoročnih rezervacijah pa je glavni problem oceniti, če so realno oblikovane, saj bi lahko posloводство z njimi zmanjševalo ali povečevalo poslovni izid.

Lastnike kapitala in tudi sedanje ali možne vlagatelje kapitala zanimajo zlasti velikost in ustaljenost deležev iz čistega dobička, ki jih prejema na podlagi njihovega kapitala. Banke in druge financerje (vlagatelje) v vlogi dajalcev dolgoročnih posojil podjetju zanima zlasti njegova sposobnost za redno odplačevanje posojil ter dolgoročna donosnost. Oboje pa zanima kakovost posloводства. Revizorjevo zagotovilo, da računovodski izkazi izkazujejo zanesljivo, resnično in pošteno sliko finančnega stanja poslovnega subjekta in njegovega poslovnega izida ter da so skladni s splošno sprejetimi računovodskimi načeli in standardi, ima velik pomen pri odločitvah zunanjih uporabnikov, predvsem lastnikov in upnikov, ki na podlagi revizorjevega mnenja sprejemajo poslovne odločitve.

7 LITERATURA

1. Bernstein Leopold A.: Analysis of financial statements. 4. Homewood (Ill): Business One Irwin, 1993. 436 str.
2. Bevčič Albert: Revidiranje obveznosti podjetja. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1993. 126 str.
3. Boynton William C., Kell Walter G., Modern auditing. 6. New York: John Wiley & Sons, 1996. 928 str.
4. Gorenc Sebastjan: Najpogostejše napake v računovodskih izkazih podjetji v Sloveniji. Revizor, revija o reviziji, Ljubljana, 10 (1999), 5–6, str. 52–71.
5. Habjan Marjan: Metodika revidiranja kapitala. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1992. 101 str.
6. Hieng Romana et al.: Izkaz stanja. IKS, revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 28 (2001), 1–2, str. 33–135.
7. Horvat Tatjana: Skupščina bo odločala o bilančnem, in ne čistem dobičku. Finance, Ljubljana, 23. 10. 2001, str. 28.
8. Kavčič Slavka: Dolgoročne rezervacije in poslovno tveganje. Zbornik 27. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož: Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije in Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev, 1995, str. 91–98.
9. Koželj Stanko: SRS 24 – Bilanca stanja. Zbornik referatov 4. letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2001, str. 53–70.
10. Odar Marjan: Indeksacija in revalorizacija v računovodstvu. Revizor, revija o reviziji, Ljubljana, 10 (1999), 2, str. 49–60.
11. Odar Marjan: Prenova slovenskih računovodskih standardov. Zbornik 32. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož: Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije in Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev, 2000, str. 377–392.
12. Odar Marjan: Kapitalske spremembe: ustanovitev družbe in povečanje osnovnega kapitala po ZGD. IKS, revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 28 (2001a), 8, str. 9–33.
13. Odar Marjan: Izkaz poslovnega izida. Zbornik referatov 4. letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2001b, str. 71–89.

14. O'Reilly Vincent M. et al.: Montgomery's auditing. 11. New York: John Wiley & Sons, 1990. 1150 str.
15. Needles Belverd E., Powers Marian, Financial accounting. 6. New York, Boston: Houghton Mifflin Company, 1998. 819 str.
16. Perner Vili: Revidiranje kapitalnih naložb in lastninskih razmerji – kapitala. Zbornik 27. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož: Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije in Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev, 1995, str. 153–168.
17. Porter Gary A., Norton Curtis L.: Financial accounting: the impact on decision markets. 2. Forth Worth: The Dryden Press, 1998. 797 str., 46. pril.
18. Robertson Jack C.: Auditing. 6. Homewood (Ill): Business One Irwin, 1990. 765 str.
19. Sneyd Peter: Principles of accounting and finance. London, New York: Routledge, 1994. 215 str.
20. Taylor Donald H., Glezen G. William: Revidiranje: zasnove in postopki. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1996. 1080 str.
21. Turk Ivan et al.: Notranje revidiranje poslovanja. 2. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1994. 282 str.
22. Turk Ivan et al.: Finančno računovodstvo. 1. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1999. 841 str.
23. Turk Ivan: Prenova in sprememba slovenskih računovodskih standardov. Zbornik referatov 3. letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2000, str. 5–16.
24. Turk Ivan: Novosti v spremenjenem SRS 30 – računovodsko informiranje. Zbornik referatov 4. letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2001a, str. 125–133.
25. Turk Ivan: Ob novem poglavju o poslovnih knjigah in letnem poročilu v Zakonu o gospodarskih družbah. IKS, revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 28 (2001b), 9, str. 13–29.

26. Turk Ivan: Zamisel izkaza gibanja kapitala (Ob novem SRS 27). Zbornik referatov 4. letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2001c, str. 91–102.

27. Weygandt Jerry J., Kieso Donald E.: Financial accounting. New York: John Wiley & Sons, 1995. 681 str., 178. pril.

28. Whittington O. Ray, Pany Kurt, Principles of auditing and other assurance services. 13. Boston: Irwin McGraw-Hill, 2001. 816 str.

8 VIRI

1. Odar Marjan: Revidiranje kapitala. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva pooblaščen revizor. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1998. 10 str.

2. Osutek sprememb določb o prevrednotevanju v splošnih standardih zaradi rešitev v novem uvodu vanje. IKS, revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 27 (2000), 5, str. 41–106.

3. Osnutki sprememb SRS 1–19 (2001). IKS, revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 27 (2000), 7, str. 9–157.

4. Osnutki sprememb SRS 24–27 (2001). IKS, revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 28 (2001), 1–2, str. 318–364.

5. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997.

6. Mednarodni računovodski standardi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1999.

7. Wedderburn Mary Luise, Wysocki v. Klaus: Revizijski priročnik. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1995.

8. Zakon o davku od dobička pravnih oseb (Uradni list RS, št. 72/93, 20/95, 34/96).

10. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 32/98, 32/98, 37/98, 37/98, 84/98, 6/99, 54/99, 45/01).

11. Zakon o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/01).